

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Kuratorns funktion

En studie om skolkuratorns arbete med elever som har ADHD eller Aspergers Syndrom

Författare: Caroline
Christoffersson
Sabina Mattsson
Handledare: Anders Giertz
Examinator: Rickard Ulmestig
Termin: VT 2012
Kurskod: 2SA46E

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till våra respondenter för att de ställt upp på intervjuer och delat med sig av sin kunskap och sina erfarenheter om kuratorers arbete med ungdomar som har ADHD eller Aspergers syndrom. Vi vill tacka våra familjer som har ställt upp och stöttat oss genom hela vårt examensarbete, utan er hjälp hade det här examensarbetet inte varit möjligt. Slutligen vill vi ge varandra ett tack för att vi har haft ett sådant bra samarbete genom hela uppsatsen och för att vi kompletterat varandra på ett fantastiskt bra sätt.

Abstract

Author: Caroline Christoffersson Sabina Mattsson

Title: The School counselor's role – A study of the School counselor's professional work with students suffering from ADHD or Aspergers Syndrome

Supervisor: Anders Giertz

Assessor:

The aim of this study was to examine the school counselors' role in school and their work with students suffering from a neuropsychiatric disorder. How can the school counselors provide support for these students? Which methods are used? How do they perceive their role and work, and how do the school counselors use their discretion? To perform our study we used a semi structured qualitative method. We have conducted interviews with five school counselors. Even though you cannot generalize from the results, it gives an insight into how the school counselors work with students suffering from the neuropsychiatric disorders ADHD and Aspergers Syndrome. The results showed that school counselors' professional work with students who have ADHD or Aspergers Syndrome varied. The most common interaction the school counselors had with these students were mainly individual counseling sessions in which the counselor used CBT and MI. The study also showed that the schools counselors used their discretion in different ways, which came to play an important role in how the school counselors were able to interact with and help the students. Several counselors reported that they experienced lack of time and heavy workloads, due to their responsibilities for more than one school. All the school counselors considered their work as fun and fulfilling. They all felt that they filled an important function in the school organization.

Nyckelord: Skolkurator, handlingsutrymme, neuropsykiatrisk diagnos, elevhälsa, stöttning

Keywords: School counselor, discretion, neuropsychiatric diagnosis, student health, support

Innehållsförteckning

Problemformulering	1
Syfte	4
Frågeställningar	4
Bakgrund	4
Socialt arbete i skolan – kurators roll, arbetsuppgifter och position inom skolväsendet.....	5
Skolkuratoren och Elevhälsa	6
Identitetsutveckling	6
ADHD.....	7
Aspergers Syndrom	9
Tidigare forskning	10
Skolans arbete med elever som har någon form av diagnos	10
Kurators roll i arbetet med elever som har någon form av diagnos	12
Metod.....	13
Litteratursökning	14
Metodval	14
Urvalsförfarande	15
Datainsamling	16
Bearbetning och analys av intervjumaterial	17
Etiska överväganden.....	17
Validitet & Reliabilitet	17
Arbetsfördelning	18
Teoretisk utgångspunkt.....	19
Street-Level-Bureaucracy	19
Resultat och Analys.....	21
Resurser för stöttning	21
Arbetsätt	26
<i>Individnivå</i>	26

<i>Grupp och organisationsnivå</i>	32
<i>Kuratorernas sammanfattande upplevelser av sitt arbete</i>	34
Sammanfattning och avslutande diskussion	34
Sammanfattning.....	34
Avslutande diskussion	37
Referenser	39
Bilaga 1	40
Bilaga 2	41

Problemformulering

Allt fler barn och ungdomar diagnostiseras och lever med diagnoserna ADHD eller Aspergers Syndrom (Socialstyrelsen 2011). Diagnoserna upptäcks oftast i skolan, där de ökande kraven och fokuseringen på att uppnå målen medför att barn och ungdomar uppmärksammas i större utsträckning än tidigare, om de inte uppnår eller har svårigheter att uppnå målen (Asker 2010).

Socialstyrelsen(2011) skriver i sin lägesrapport att skolan har en stor betydelse för barn och ungdomars psykiska hälsa. Skolan är mer än bara en plats för undervisning. D-Wester (2005) menar att skolan, i dagens samhälle, är en uppväxtplats - en plats för fostran och personlighetsutveckling och fungerar som barnets/ungdomens sociala arena. Detta är något som även Evenshaug och Hallen (2001) beskriver. De menar att skolan har en inbyggd fostran och socialisationsprocess som inte är begränsad till enbart undervisning. Livet i klassrummet är en del av barn och ungdomars socialisering och identitetsutveckling. Lektionerna handlar inte enbart om ämnet läraren undervisar i, utan en viss del handlar även om hur läraren och andra i klassrummet uppfattar varje enskild elev som person. Är en elev bra på ett ämne kanske den uppfattas som smart och lättlärd av läraren och sina klasskamrater, den som har det svårare riskerar att få en mer negativ stämpel.

Genom att läsa skollagen 2010:800 som började gälla den 1 juli 2011, blir det ännu tydligare att skolan står för mer än bara kunskapsförmedling. Skolan ska bidra till barn och elevers personlighetsutveckling, förmedla normer och värderingar samt ge alla barn och elever det stöd de behöver utifrån deras behov. Kunskaper om barn och ungas identitetsutveckling och mognad påverkar vårt sätt att förstå individen och det sammanhang han eller hon befinner sig i (D-Wester 2005). Skollagen 2010:800 fastslår att utbildningen i skolan ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande. Den ska ta hänsyn till barns och elevers olika behov och ge stöd att utvecklas så långt som möjligt. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna. Skolan ska i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. I skollagen 2010:800 blev kurators roll, som en viktig del i arbetet för att främja elevers välmående och hälsa, för första gången lagstiftad. Eleverna ska ha tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och

kurator och specialpedagogisk kompetens inom elevhälsan. Elevhälsan kan ses som en samverkan mellan professioner, vars främsta syfte är att arbeta förebyggande och hälsofrämjande och stödja elevernas utveckling mot utbildningsmålen.

En människas hälsa påverkas i hög grad av hennes livssituation, syn på samhället och hennes möjlighet till delaktighet (Ungdomsstyrelsen 2011). En neuropsykiatrisk diagnos så som Aspergers Syndrom och ADHD kan medföra svårigheter som exempelvis att förstå det sociala samspelet, hålla fast vid vänner, klara av kraven i skolan, planera och organisera eller kunna lära av sina misstag. Konsekvenserna av detta kan bli utanförskap, dåliga betyg och en tillvaro som grundar sig på besvikelser och känslor av att inte passa in eller räcka till. Dessa är alla faktorer som spelar roll i en ungdoms identitetsutveckling.

I skolan är det viktigt att pedagoger och övrig personal, så som skolkuratoren, har kunskap om de olika diagnoserna samt hur de yttrar sig. Socialstyrelsen(2011) menar att psykisk ohälsa hos barn och ungdomar kan förebyggas genom att skolan bidrar med en god stöttning till en, i övrigt, bra och utvecklande läromiljö. Kuratorn eller skolkuratoren, som oftast är yrkestiteln på den som arbetar med socialt arbete i skolan, har i uppgift att stötta elever som är i behov av extra stöd men även att arbeta förebyggande. I det förebyggande arbetet bidrar skolkuratoren med kunskap och vägledning inom det sociala fältet och arbetar tillsammans med andra yrkesgrupper som exempelvis pedagoger, skolsköterska, specialpedagoger och rektor för att utveckla skolan och skapa en god miljö för lärande och utveckling. I det individinriktade arbetet är en utav skolkuratorns viktigaste uppgifter att skapa en helhetsbild kring elever som är i behov av stöd. Detta för att få förståelse kring det sammanhang eleven befinner sig i så att rätt typ av stöttning kan ges till eleven (D-Wester 2005).

Den stöttning som kuratorn bidrar med utifrån sina specifika egenskaper om den sociala miljön, kan vara speciellt viktig under tonårsperioden eftersom det under tonårstiden sker en rad stora biologiska, sociala och psykologiska förändringar hos varje individ. Detta kan vara omvälvande och tonårstiden är en period i livet där man ofta testar gränser och fattar beslut som kan ha inverkan på ens liv som vuxen. Det är även en period fylld av funderingar kring vem man är och hur ens framtid kan komma att se ut (Frisén och Hwang 2006). Det bör tas i beaktande att det kan vara problematiskt *i sig* att bli tonåring med allt vad det innebär. Har man därtill exempelvis Aspergers syndrom, som kan innebära svårigheter i att tolka sin omgivning eller förstå det ömsesidiga sociala samspelet, blir det förmodligen inte lättare att komma in i puberteten och att bli tonåring. Ungdomar med ADHD och Aspergers syndrom

har dessutom ökad risk för att må dåligt eller utveckla allvarigare psykisk ohälsa. Detta är något som Socialstyrelsens (2011) lägesrapport belyser där det går att läsa att antalet öppenvårdsbesök på psykiatri har ökat markant för personer med ADHD eller Aspergers syndrom diagnoser.

Sammanfattningsvis kan vi genom denna översikt konstatera att antalet barn som har och diagnostiseras med ADHD och Aspergers syndrom ökar. Detta medför och ställer krav på att skolan, som organisation, måste anpassa sig för att möta dessa elevers behov. Skollagen 2010:800 visar tydligt att skolan ska arbeta med såväl kunskapsutveckling, som att bidra till grundläggande värderingar och tillsammans med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling. Men vad innebär dessa målformuleringar i praktiken? Skolkuratorns roll blev, i skollagen 2010:800, för första gången lagstiftad men endast som en del utav elevhälsan. Det framgår inte i skollagen hur det skolkuratoriva arbetet ska bedrivas i övrigt utan lämnar kuratorn och skolan med ett stort utrymme till tolkning. Detta kan ses som handlingsutrymme, där skolan som organisation utgör de yttre ramar för kuratorns arbete inom dessa. Vi ställer oss frågande till hur skolan arbetar för att främja den allsida personlighetsutvecklingen och framförallt hur det arbetet som kuratorn utför med de elever som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom? Då pedagogernas arbete riktar sig främst till att eleverna ska uppnå kunskapsmålen faller det på skolkuratorn att fungera stödjande i den psykosociala skolmiljön. Skolkuratorn kan med sin specifika kunskap ge stöttning på sociala och psykologiska plan som syftar till att hjälpa elevernas välmående i övrigt. Eftersom risken att utveckla psykisk ohälsa är förhöjd hos dem som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom, samt den problematik som dessa diagnoser medför, anser vi att det vore intressant att få veta mer om hur skolkuratorn arbetar med och stöttar dessa elever.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka *om* och *hur* skolkuratorer arbetar med elever som har ADHD och Aspergers Syndrom samt skolkuratorernas upplevelse av detta arbete.

Frågeställningar

- Arbetar kuratorn för att stötta elever som har diagnoserna ADHD och Aspergers Syndrom?
- På vilka organisationsnivåer (individ, grupp, organisation) arbetar kuratorn med elever som har ADHD och Aspergers syndrom?
- Vad har kuratorn för handlingsutrymme i valet av arbetssätt när denne arbetar med dessa elever?
- Anser kuratorn att det är viktigt att arbeta med deras självbild och identitetsutveckling och hur ser det arbetet ut?
- Vad anser kuratorn att det finns för resurser att stötta dessa elever på skolan? Finns det någon konflikt mellan resurs och behov?
- Hur upplever kuratorn arbetet med elever som har diagnoserna ADHD och Aspergers Syndrom?

Bakgrund

I vår bakgrund kommer vi att belysa kuratorns roll och arbetsuppgifter i skolan. Vi kommer även att diskutera begreppet identitetsutveckling utifrån två, i grunden skilda, perspektiv. I vår bakgrund kommer vi även att ge läsaren en kortfattad information om de två neuropsykiatriska diagnoserna Aspergers Syndrom och ADHD som är de diagnoser som står i fokus för vår undersökning. Informationen kommer på intet sätt att vara fullständig med diagnoskriterier etc. Detta på grund av att vi inom ramen för vårt syfte inte önskar att belysa *vad diagnosen grundas på*, utan snarare syftar till att beskriva *vad diagnosen kan innebära* för personen som har den. Vårt syfte med bakgrunden är att ge läsaren en ökad förståelse för de olika delar vår uppsats bygger på.

Socialt arbete i skolan – kuratorns roll, arbetsuppgifter och position inom skolväsendet

Skolkuratoren är den som utför socialt arbete i skolan. Rollen som skolkurator är ofta komplex och många gånger svår. En vanlig bild av skolkuratorer är någon som sitter på sitt rum och håller i enskilda samtal med elever. Denna bild är till viss del missvisande då uppdraget som skolkurator innebär mycket mer än så. En kurator arbetar på individ såväl som grupp och organisationsnivå. Kuratorn arbetar med ett individperspektiv som syftar till att fånga upp och stödja enskilda individer som är i behov av stöd och stöttning. Skolkuratoren måste samtidigt ha ett förebyggande perspektiv och medverka till att skolan blir en bättre plats för lärande och utveckling för alla elever. Kuratorns arbete bidrar till att skapa en helhetsbild kring elever som är i behov av stöd av olika slag. En helhetsbild är viktigt då eleven måste ses och förstås utifrån sitt sammanhang, situation och behov innan insatser föreslås och sätts in. I skolan är inte eleven enbart en enskild individ, utan den ingår även i en klass där klassens betydelse i större utsträckning behöver vägas in i valet av insatser för att stödja eleven (D- Wester 2005).

Skolkuratorns roll är både behandlande och utredande, då de dels utför social kartläggning för elever och föreslår insatser samt ger stöd åt elever. Som skolkurator har man även anmälningsplikt enligt socialtjänstlagen. Att arbeta som skolkurator är oftast ett ensamarbete, då man är ensam i sin roll och profession på skolan. Detta kan vara problematiskt då det är lätt att tappa fotfästet och endast utföra ”beställningsarbete” som kuratorn får i uppdrag av skolans övriga personal. Med ”beställningsarbete” menar D-Wester (2005) att kuratorn får beställningar på att utföra insatser, till exempel ” en elev i min klass skulle behöva samtalskontakt, kan du kontakta honom eller henne”, där problemformuleringen redan är gjord utifrån lärarens eller annan personals synsätt . Skolkuratoren måste sätta sig utanför detta och finna sig i att dennes roll är olik resten av skolans professioner. Detta för att kunna lyfta fram sitt, ibland olika, synsätt och kunna utföra sitt arbete på bästa sätt med hänsyn elevernas hälsa och välmående.

D-Wester (2005) har sammanställt en lista av skolkuratorns arbetsuppgifter. I dessa ingår:

- Utföra skolsocial kartläggning av enskild elev
- Flerpartssamtal med elev- förälder – lärare och övrigt nätverk
- Stöd och behandlingssamtal med enskild elev

- Arbete med elever i grupp eller klass
- Handledning och konsultation av skolpersonal
- Organisatoriskt och strukturellt arbete, värdegrundsarbete
- Kris- och katastrofhantering

För att kunna utföra dessa arbetsuppgifter måste kuratorn ha kunskap om social- och skollagstiftning och samhällets resurser. Skolkuratorn ska tillföra den ”sociala kompetensen” inom elevhälsan och fungerar som en resursperson vid upprättandet av handlingsplaner, i värdegrundsarbete samt i arbetet mot mobbing och andra kränkande beteenden. Skolkuratorn kan även ge pedagoger och annan personal på skolan handledning i olika ärenden.

Skolkuratorn och Elevhälsa

I skollagen 2010:800, står det inskrivet att det ska finnas en samlad elevhälsa. Elevhälsan syftar till att eleverna ska ha tillgång till medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska kompetenser. Elevhälsan ska bidra till att skapa en miljö som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. I lagen anges det att elevhälsan ska stödja elevernas utveckling mot utbildningsmålen. Kuratorn är den personal på skolan som ansvarar för den psykosociala miljön för eleverna.

Identitetsutveckling

Det finns olika aspekter av begreppet identitet. I vår uppsats kommer vi att främst likställa identitet med individers självbild. Med identitetsutveckling menar vi hur individers självbild utvecklas beroende av biologiska och sociala faktorer och den omgivande miljön.

Till begreppet identitet kan det kopplas en rad frågor, ”vem är jag?”, ”vem kommer jag att bli?”, ”vad påverkar mig och den jag är?”. Dessa frågor kommer man kanske bära med sig och brottas med under hela livet men det är främst tonårsperioden som präglas av den här typen av funderingar. Att dessa funderingar är som starkast under tonårstiden kan förklaras med att under denna period sker en rad stora biologiska, sociala och psykologiska förändringar hos varje individ. Det är även först under tonårstiden man har tillräcklig kognitiv förmåga att kunna fundera över sig själv som person och sin framtid på ett mer systematiskt sätt (Frisén och Hwang 2006).

Frisén och Hwang (2006) menar att det går att urskilja två olika synsätt att se på identitetsbildning. Det första synsättet grundar sig i att identitet är något som formas utifrån individens egen utveckling. Erik Homburger Erikson är av denna syn och han menar att sökandet efter sin identitet är ett grundläggande mänskligt behov. Känslan av att vara ”en och samma person” livet ut, oavsett vilka förändringar individen genomgår, är det centrala. Detta är något han kallar för *stabil identitet*. Homburger Erikson menar att identitet är en subjektiv upplevelse, det som gör att *jag är jag*. Personer i ungdomarnas omgivning kan fungera som en spegel som hjälper tonåringar att skaffa en stabil bild av vem han eller hon är (Frisén och Hwang 2006). Det andra synsättet grundar sig på att samhälliga faktorer har betydelse för formandet av identiteten. Identiteten ses som en social konstruktion som uppfattas och skapas i sociala och kulturella kontexter och är inte ett givet tillstånd. (Frisén och Hwang 2006).

Wrangsjö(2006) ställer sig frågan vad identiteten har för funktion. Han menar att de mest centrala föreställningarna om oss själva, något han kallar grundmönstren i identiteten, utgör basen för den långsiktiga organiseringen av våra livsval. Våra känslor fungerar som en organisator av nuet och tillsammans utgör de en kompass, där identiteten blir den övergripande riktningen för de val man gör i sitt liv. Wrangsjö menar att identitet är *vad vi själva upplever oss att vara*. Identiteten är bärare av de värden som definierar oss som människor och är knuten till vår förmåga till självmedvetenhet och självreflektion. Identiteten formas i samspel med andra och samspelet antingen bekräftar, avvisar eller utvidgar vår syn på oss själva.

ADHD

Cirka 5 % av alla skolbarn beräknas ha diagnosen ADHD (Kadesjö 2010). ADHD är en förkortning på Attention Deficit Hyperactivity Disorder och är en diagnostisk benämning på svårigheter som beror på uppmärksamhetsproblem och/eller problem med impulsivitet och hyperaktivitet. *Uppmärksamhetsproblemen* visar sig som koncentrationssvårigheter och innebär kortfattat att personer med ADHD störs lättare av saker i sin omgivning, tappar fokus och har svårt att återgå till det de gjorde innan de blev avbrutna. De kan även fastna i sina egna tankar och dagdrömma. *Impulsiviteten* gör att de har svårt att hålla inne och hejda sina reaktioner. Impulsiviteten styr handlandet för stunden och det finns sällan en eftertanke eller reflektion över vad som skulle vara det bästa sättet att agera på. Impulsiviteten medför även att personer med ADHD kan bli otåliga och de kan ibland försätta sig i farliga situationer som kan leda till att de skadar sig själva. Dessa faktorer kan påverka förmågan att göra långsiktiga planeringar samt medföra svårigheter att lära sig av sina misstag. *Hyperaktivitet* visar sig

oftast i form av att de är väldigt rörliga som barn men i tonåren/vuxen ålder kan det visa sig i form av att man plockar med saker, gungar på stolen, bli rastlösa och otåliga. ADHD kan medföra intensitet i känslor och ett snabbt skiftande humör, från att vara glad till att få vredesutbrott. Dessa snabba skiftningar kan leda till svag mental energi som yttrar sig som trötthet, apati och olustkänslor (Duvner 1999). ADHD hos flickor kan visa sig lite annorlunda än hos pojkar, då flickor oftast blir mer inåtvända. Detta kan bidra till att flickor med ADHD inte uppmärksammas och inte får den förståelse de behöver för att utvecklas väl. Detta påverkar deras självkänsla negativt och kan ge kroppsliga symtom som huvudvärk och magont (Kadesjö 2010).

ADHD innebär dagliga svårigheter i såväl skola som i relationer och familjeliv. I många fall har den problematiken som beskrivits ovan lett till misslyckande av olika slag. Detta leder till att många barn och ungdomar har en låg självkänsla. Personer med ADHD har visat en större benägenhet än normalt att utveckla depression. Det finns även en ökad risk för självmord bland personer med en ADHD diagnos (Duvner 1999). Svårighetsgraden på ADHD varierar kraftigt från individ till individ. De skiljer även mellan olika miljöer. Duvner(1999) menar att beteendeproblem inte kan ses isolerat utan bör ses i relation till andra. Problemen är oftast utlösta av krav som inte stämmer överens med individens förmågor. Det är viktigt att stöttning ges och att inte fokusera enbart på problemen utan att arbeta med det som fungerar bra. Det är viktigt att inte bara försöka ändra individen utan att lägga resurser på att förändra omgivningen och anpassa kraven.

Det finns en kritik mot ADHD diagnosen som grundar sig i att ADHD är en symtomdiagnos där handikappet beskrivs som osynligt eller dolt. Det finns en oenighet i hur många som är drabbade och orsakerna till diagnosen, se Eva Kärfve (2001) för en djupare diskussion. Det är en omtvistad fråga, men oavsett ståndpunkt om diagnosen kan ses som välgrundad eller inte, så finns det elever som har fått diagnosen ADHD utifrån den problematik som de uppvisar. Skolan och skolkuratoren måste därför ta hänsyn till och bemöta deras problematik utifrån dessa elevers *behov* och det är detta bemötande vi valt att fokusera på i vår uppsats, då våra frågor rör de elever som *har* diagnosen ADHD och hur kuratorn arbetar för att möta *dessa* elevers behov.

Aspergers Syndrom

Diagnosen Aspergers syndrom, som ingår i autism och autismspektrumtillstånd, beräknas 1 % av alla barn ha, sammanlagt blir det 15 000 barn i Sverige (Nordin-Olson 2010). Aspergers Syndrom kan likställas med högfungerande autism. Det innebär att det inte finns någon utvecklingsstörning utan personerna som har Aspergers syndrom är normalbegåvade.

Ett av kärnproblemen, som dock är gemensamt för alla former av autism eller autismspektrumtillstånd, är nedsatt förmåga till ett ömsesidigt socialt samspel. Det gäller för alla åldrar och utvecklingsnivåer. Nedsatt förmåga till ömsesidigt socialt samspel innebär att personen har svårt att ta andras perspektiv och intuitivt kunna läsa av vad som kommer närmast. Detta sker normalt sett genom att kunna läsa av blickar, ansiktsuttryck, kroppsspråk och tonläge (Nordin-Olson 2010). Personer med Aspergers syndrom kan ha svårt att skapa vänskapsrelationer och ha svårigheter med att visa empati. Det är vanligt att personer med Aspergers syndrom visar ett stort engagemang och fixering vid något specialintresse (Attwood 2007).

Vad kan då Aspergers syndrom ge för konsekvenser för de individer som har diagnosen? Det kan finnas stora individuella skillnader (Fägerblad 2012). Nordin-Olson (2010) skriver att personer med Aspergers syndrom oftast blir missförstådda av sin omgivning och har själva svårt att tolka och förstå omgivningen. Aspergers syndrom kan medföra en bristande social förmåga, där omgivningens signaler går obemärkt förbi. Detta kan vara en del i deras svårigheter att skapa vänskapsrelationer och bristande förmåga att visa empati för andra människor (Attwood 2007).

Som tidigare beskrivits, kan det sociala samspelet påverkas av diagnosen vilket kan få till följd att möjligheterna till uttrycka sin personlighet och personliga åsikter begränsas. Detta kan leda till att barn och unga med Aspergers syndrom kan utveckla allvarliga psykiska symtom, så som depressivitet, panikattacker, svåra tvångssyndrom samt självskadebeteende. Många riskerar att hamna i utanförskap, passivitet och isolering till följd av att de aldrig blir riktigt delaktiga i samhällslivet. Intervjuer med vuxna som har diagnosen, visar att många blev mobbade redan i tidig ålder. På grund utav detta är det viktigt förebygga uppkomsten av psykisk ohälsa, vilket kan göras om det finns ett bra stöd och förståelse kring vad diagnosen innebär ibland annat skolan. Kunskapen kan användas för att kunna ta tillvara styrkor och avhjälpa svårigheter hos individen (Nordin-Olson 2010)

Tidigare forskning

När vi under uppsatsens gång letade efter tidigare forskning om skolkuratorns arbete med elever som har diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom var det svårt att hitta forskning som vi ansåg var lämplig för vårt undersökningsområde. Vi hade tyvärr även svårigheter att hitta forskning om skolkuratorer i allmänhet. Vår uppfattning är att detta ämne är relativt outforskat, vilket har lett till svårigheter för oss vid insamling av tidigare forskning.

Vi har dock hittat ett antal studier gällande skolkuratorns arbete och yrkesroll i övrigt, samarbetet mellan skolkuratoren och andra professioner på skolan samt om stödinsatser i skolan för elever i behov av särskilt stöd. Vi anser att detta ligger relativt nära vårt problemområde då vi genom dessa studier har fått en ökad förståelse av skolkuratorns arbetssätt. Det har även gett oss en inblick i hur elever med behov av särskilt stöd får hjälp i skolan, där elever med ADHD och Aspergers syndrom ingår. Vi kommer nedan att presentera den forskning vi hittat utifrån två olika teman – Skolans arbete med elever som har någon form av diagnos och Kuratorns roll i arbetet med dessa elever.

Skolans arbete med elever som har någon form av diagnos

Isaksson (2009) inriktar inte sin avhandling specifikt på just skolkuratorns arbete med elever som är i behov av särskilt stöd utan fokuserar på de stödinsatser som skolan i helhet kan erbjuda dessa elever. Avhandlingen belyser mestadels specialundervisning och specialpedagogers arbete med elever som behöver särskilt stöd. Skolan arbetar oftast med två olika inriktningar när stödåtgärder skall ges till en elev. Om det anses att svårigheterna i skolan beror på brister hos individen blir det oftast en särskiljande behandling. Skolan riktar då åtgärderna till individen och hjälpen ges då ofta i form av en specialuppgift som genomförs utanför det ordinarie klassrummet. Om svårigheten däremot anses skapas i samspelet mellan individen och omgivningen ligger fokus på att anpassa undervisningen efter denne individens förutsättningar.

Isaksson (2009) behandlar även frågan om medicinska diagnosers betydelse vid rätten till och utformningen av hjälp i skolan och detta känns relevant för vår studie. I sin studie har Isaksson intervjuat både elever och föräldrar samt lärare och andra verksamma på skolan. Det har i intervjuerna med elever och föräldrarna framkommit att de anser att medicinska diagnoser har betydelse för att erhålla stödåtgärder. Merparten av de stödåtgärder som

eleverna fick ägde rum utanför det ordinarie klassrummet. Detta fanns det både positiva och negativa erfarenheter av. En av de positiva sidorna med att få hjälpen utanför klassrummet var att eleverna fick vara i smågrupper vilket skapade lugn och ro. En av de negativa sidorna av dessa stödåtgärder var att eleverna många gånger kände sig utanför och att det var jobbigt att behöva utmärka sig genom att lämna klassrummet.

Även Jakobsson (2002) skriver om att diagnoser ofta har kommit att användas som ett argument i processen att få stöd och hjälp i skolan. I en allt större utsträckning har kommuner och skolledning börjat kräva att en elev skall ha en diagnos för att få hjälp. Jakobsson (2002) avhandling handlar även om de åtgärdsprogram som elever i behov av särskilt stöd erbjuds. Dessa program skall utarbetas om skolans personal, eleven eller elevens vårdnadshavare kommer med uppgifter som visar att eleven behöver särskilda stödåtgärder. Åtgärdsprogrammen skall omfatta hela skolsituationen för eleven som är i behov av stöd men det vanligaste är att programmen inriktas främst på de pedagogiska momenten. I denna avhandling nämns skolkuratorns roll knappt överhuvudtaget. De professioner som det skrivs om i situationer som rör elever med behov av särskilt stöd är specialpedagoger, skolpsykologer och klassföreståndare. Det går att reflektera över varför skolkuratorns roll inte omnämns då de åtgärdsprogram som Jakobsson beskriver skall omfatta elevens hela skolsituation. Avhandlingen tar inte upp verkligheten för just elever med ADHD och Aspergers syndrom, men vi anser ändå att den är relevant då stödinsatserna, som vi har förstått det, inte skiljer sig nämnvärt beroende på vilken diagnos eleven har.

Cocker mfl (2005) beskriver i sin artikel vikten av ett välfungerande hälsoprogram i skolan, vilket kan jämföras med Sveriges *elevhälsan*. Dessa hälsoprogram hjälper både eleverna och skolpersonal med psykiska besvär och arbetar för att alla på skolan skall må så bra som möjligt och lära sig så mycket som möjligt.

Hjörne och Säljö (2007) menar att elevhälsan i svenska skolan består av personer som arbetar nära barnen. Elevhälsan har på många sätt en omöjlig uppgift i att lösa alla önskemål och krav som ställs. Detta på grund av att skolan har, likt andra samhällsinstitutioner, en ändlig mängd ekonomiska, pedagogiska och tidsmässiga resurser. Detta innebär att skolan får ett avvägningsproblem. Hur ska resursfördelningen se ut? Vad ska tillsättas till olika ändamål? Vad är det skolan ska satsa extra resurser på? Syftet med Hjörne och Säljös studie är att belysa frågor om hur barns svårigheter att finna sig tillrätta i skolan förstås och bearbetas av lärare och andra som har daglig kontakt med eleverna. Hjörne och Säljö redovisar forskning

som har samlats in genom deltagande på möten som skolans elevhälsoteam har, där elever och deras olika svårigheter diskuteras. Det insamlade materialet visar att individualiserade förklaringar som lägger problemet hos det enskilda barnet är dominerande under elevhälsoteamets möten. Författarna menar att de förklaringar som ges av problemen är av en allmän karaktär, där de svårigheter som beskrivs ofta handlar om barnets svårigheter att anpassa sig till det dagliga livet i klassrummet. De påpekar även att det saknas en bredare diskussion om andra faktorer som kan påverka barnet, som exempelvis barnets hemförhållande, hur situationen i klassrummet är eller hur läraren bemöter barnet. De lösningar som ges är även de individualiserade, så som flytta barnet till en mindre grupp, ge en assistent, plats på särskolan eller att få komma till någon specialklass. Trots detta ställer sig författarna positiva till elevhälsans roll då de anser att ett mångprofessionellt arbete kommer att berika skolutvecklingen. De poängterar att det är viktigt att uppmärksamma att de barn som diskuteras är de barn som har problem eller svårigheter och elevhälsans funktion blir under dessa förhållanden att hitta en lösning (Hjörne och Säljö 2007).

Backlund (2007) skriver i sin avhandling hur viktigt hon tycker det är att se skolan som en social arena och att forskare inom socialt arbete borde intressera sig mer för skolan som forskningsobjekt. Backlund skriver:

”Näst efter familjen kan skolan betraktas som den viktigaste institutionen för barn och unga. Förutom att själva utbildningen kan få en avgörande betydelse för den enskilda individens framtid, utgör skolgången en socialisationsprocess som påverkar utvecklingen av självbild och social kompetens” (Backlund 2007:17).

Avhandlingen tar upp delar ur skollagen där det bland annat står att alla barn har rätt till en likvärdig utbildning och att skolan har ett ansvar gentemot de elever som av någon anledning har sämre förutsättningar att klara av skolgången.

Kurators roll i arbetet med elever som har någon form av diagnos

Backlund (2007) tar vidare i avhandlingen upp hur skolkurators arbete ser ut. Hon poängterar dock att skolkurators roll i skolan är ett område som det inte finns någon direkt forskning kring. Backlund beskriver att skolkurators centrala arbetsuppgifter är utrednings- och stödinsatser samt att stå för det förebyggande arbetet. Detta arbete sker i störst utsträckning kring enskilda elever och riktas främst till de i högstadietålder. En annan del av skolkurators arbete är att tillsammans med annan elevvårdspersonal ge stöd till lärare och

andra verksamma inom skolan. Även konflikthantering, både konflikter mellan eleverna men även konflikter mellan elev och lärare, är en stor del av kuratorns arbete. Skolkuratoren är den personal på skolan som agerar som en länk mellan skolan och socialtjänsten samt mellan skolan och familjen (Backlund 2007). I en studie av Cocker mfl (2005) visar det sig att en School counselors främsta uppgifter är att arbeta förebyggande, så kallad primärprevention och sekundär prevention, vilket innebär att de arbetar med de elever som uppvisar vissa symptom som kan tyda på att de har något problem. Även i Sverige arbetar skolkuratoren och andra professioner på skolan med förebyggande arbete. Det är viktigt att komma ihåg att det inte helt går att jämföra det svenska skolväsendet med ett utländskt skolväsende då det finns både likheter och olikheter. Curry mfl (2012) tar i sin studie bland annat upp frågan om School counselors tankar kring om de känner sig behövda eller inte. De tar även upp olika svårigheter och utmaningar en School counselor kan ställas mot när de börjar arbete på en skola. Dessa svårigheter kan bland andra vara känslan av att ha en låg status på arbetsplatsen och en hög arbetsbelastning vilket kan leda till stress och sämre prestationer. Det som Curry mfl beskriver som tänkbara positiva faktorer för att öka School counselors prestationer och känsla av betydelse är en bra studentkontakt, att se studenter lyckas och att ha ett bra samarbete med andra professioner. Då vi inte har hittat någon liknande forskning från Sverige om skolkuratorers tankar kring känslan av att vara behövd kan vi inte säga att detta gäller även här. Men det är möjligt att många av dessa faktorer och svårigheter även finns bland kuratorer i Sverige.

Vi anser att denna forskning är relevant för vår uppsats då den belyser hur elever med ADHD och Aspergers syndrom har det i skolan och vilken hjälp de får. Forskningen tar även upp skolkuratorns arbetsuppgifter, vilket ger oss en bra grund att jämföra vår empiri med. Vi känner att vi har hittat forskning kring både skolkuratorns arbetsuppgifter och dennes upplevelser kring sitt arbete.

Metod

Vi kommer i detta avsnitt att beskriva vårt tillvägagångssätt för denna uppsats. Vi kommer att diskutera och beskriva hur vi har gått tillväga med litteratursökning, metodval, datainsamling, urvalsförfarande, etiska övervägande, validitet och reliabilitet samt vilken arbetsuppdelning vi har haft.

Litteratursökning

För att hitta relevant litteratur till vår uppsats har vi till störst del använt oss av Linnéuniversitetets bibliotek på Campus i Växjö. Där har vi använt oss av bibliotekets olika sökdatabaser LIBRIS och DIVA. Vi har även sökt mycket litteratur via internet och har då använt oss av bland andra sökdatabasen ONE SEARCH. Då vi hade svårigheter med att hitta forskning som passade till vårt syfte valde vi att utvidga sökorden till närliggande ämnen. Sökord som vi har använt är bland andra Kurator, Skolkurator, Aspergers syndrom, ADHD, elever med behov av särskilt stöd. De sökord vi använt när vi sökt efter internationell litteratur är bland andra School counselor, Counselor, social work och students. Att även läsa igenom referenslistorna på den litteratur vi funnit har varit till stor hjälp för oss.

Som vi nämnde ovan hade vi svårigheter med att hitta forskning som handlade om just skolkuratorns arbete med ungdomar som har diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom. Anledningen till detta är att skolkuratorns yrkesroll är ett ämne som är relativt outforskat. Därför har vi även varit försiktiga och källkritiska till den forskning vi har funnit, då den ibland inte varit helt relevant för vår undersökning. Detta både på grund av att den varit för gammal men även eftersom en hel del forskning är gjord i ett annat land där skolväsendet inte ser ut och fungerar som det gör i Sverige. I USA har de dock en School counselor, vars roll liknar den som skolkuratoren har i Sverige. Vi har därför i vår uppsats använt oss av studier kring hur en School counselor arbetar, just på grund av att dennes arbete har många likheter med skolkuratorns arbete i Sverige.

Metodval

Vi valde att använda oss av en kvalitativ forskningsstrategi eftersom vi var intresserade av att få en bild av hur kuratorernas arbete ser ut med ungdomar som har diagnosen ADHD eller Aspergers syndrom. Vi ville få en ökad förståelse av kuratorers arbete och inte en förklaring eller mätning, som en kvantitativ undersökning mer hade lämpat sig till. Hade vi valt en kvantitativ strategi hade vi gått miste om kuratorernas egna upplevelser och uppfattningar av sitt arbete. Vid en kvalitativ forskningsstrategi beskriver Bryman (2011) att forskaren till skillnad från vid den kvantitativa strategin mer är ute efter att gå på djupet och få fram känslor samt att det är deltagarnas perspektiv som är i fokus.

Den ontologiska inriktningen vid kvalitativ forskning är konstruktivism vilket innebär att den sociala verkligheten är någonting som vi individer skapar och som ständigt förändras. Två

nyckelbegrepp inom vetenskapsteorin är induktion och deduktion. Deduktion är en vetenskaplig metod som utifrån en referensram, till exempel en teori eller en modell, formulerar hypoteser som testas mot verkligheten. Vid induktion gör man tvärtom. Man utgår från observationer i verkligheten och gör sen en generalisering inom en teoretisk referensram. Den här studien har en induktiv ansats och har utgått från empirin för att sedan koppla detta till en befintlig teori (Bryman 2011).

Urvalsförfarande

Vi valde att genomföra ett målinriktat urval. Bryman (2011) beskriver detta urval med att forskaren helt enkelt väljer ut personer att intervjua som är relevanta för undersökningen. Vi valde att intervjua fem stycken kuratorer på skolor i två olika kommuner i södra Sverige. Vårt urval grundade sig på att kuratorer i stor mån kommer i kontakt med ungdomar med någon form av neuropsykiatrisk diagnos och det var deras arbete med dessa elever som vi var intresserade att undersöka. Vi hade för avsikt att intervjua kuratorer på högstadieskolor, då en stor del av en ungdoms identitetsutveckling sker i högstadieåldern. Men eftersom många kuratorer i vår egen hemkommun valde att tacka nej till att delta valde vi att utöka vårt urval till att innefatta gymnasieskolor också. Vi valde även att ta hjälp av en personlig kontakt, som arbetar som specialpedagog. Denne person hjälpte oss att få kontakt med kuratorer i sin kommun. Genom vår personliga kontakt fick vi även kontakt med en kurator som arbetade på mellanstadiet, men som fram till nyligen arbetat på högstadieskolor och gymnasieskolor. Vi upplevde att det utökade urvalet inte påverkade vårt syfte negativt då vi upplevde att kuratorerna på mellanstadieskolan och gymnasieskolan kom i kontakt och arbetade med ungdomar som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom. Vi kontaktade samtliga kuratorer via e-post och frågade om de var intresserade av att delta. Urvalspersonerna bestod av tre stycken kvinnor och två stycken män. Vi är glada att trots det låga antalet intervjupersoner har vi ändå fått en inblick i kuratorers arbete både utifrån en kvinnlig och en manlig synvinkel. Vi bifogade även ett informationsbrev (se bilaga 1) i det e-post vi skickade ut till kuratorerna, där vi förklarade intervjuens syfte och kort beskrev de etiska riktlinjerna som vi tänkt följa under intervjutillfället.

Den främsta begränsningen i vårt urval anser vi är just det låga antalet kuratorer. Vi hade önskat att genomföra fler intervjuer än de vi gjort. Att detta inte blev fallet beror dels på det stora antalet nej vi fått från kuratorer vid förfrågningar om deltagande samt den korta tidsram vi har haft att röra oss inom. Ytterligare en begränsning kan vara att de som valt att delta i

intervjuerna arbetar mycket med ungdomar som har någon form av diagnos och att de som tackat nej är de som arbetar mindre eller ingenting alls med dessa frågor eller anser att deras arbetsinsats inte är bra. Detta bortfall kan leda till en positiv snedvridning. Vi upplever dock ändå att de vi har intervjuat både har arbetat mycket och väldigt lite med dessa elever och gett uttryck för såväl positiva som negativ framställningar av sitt arbete.

Vi vill betona att de fem deltagande kuratorer endast gav uttryck för sina uppfattningar, upplevelser och erfarenheter, och representerade inte några uppfattningar hos övriga kollegor eller de ungdomar de träffat under sin arbetstid.

Datainsamling

Intervjuerna tog mellan 30-60 minuter att genomföra och samtliga kuratorer intervjuades på sina arbetsrum. Vi genomförde samtliga intervjuer tillsammans där vi delade på rollen som förste intervjuare och andre intervjuare. Denna uppdelning gjorde vi medvetet och vi upplevde detta sätt som positivt då det medförde att den som hade rollen som andre intervjuare hade möjlighet att lyssna riktigt noga på samtalet och flika in frågor som var relevanta för intervjun. Vi valde att spela in våra intervjuer för att underlätta transkriberingen och tolkningen av de svar vi fått. Vi använde oss av inspelningsfunktionen på en mobiltelefon för att spela in ljudet. Tack vare detta har vi kunnat gå igenom våra intervjuer flera gånger och lättare kunnat jämföra de olika intervjupersonernas svar med varandra. Innan varje intervju frågade vi respondenterna om det var okej att vi spelade in.

Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer vid vår undersökning och använde en intervjuguide (se bilaga 2) med fasta teman och detaljerade frågor. Vi hade dock ingen bestämd struktur för i vilken ordning frågorna ställdes. Genom att använda oss av detta intervjusätt visste vi att vi hade berört de områden som vi var intresserade av samtidigt som vi lämnade plats för frågor som vi kanske inte från början tänkt på. Vi har därefter transkriberat intervjuerna för att lättare kunna analysera dem. Vi hade vid ett tillfälle lite svårt att höra vad en skolkurator sa på grund av en gräsklippare som hördes i bakgrunden. Vi kan se skillnader mellan våra intervjuer, under den första intervjun fick vi exempelvis långa och analyserande svar, medan på två utav de efterföljande intervjuerna fick vi inte lika djupa svar. Under de senare intervjuerna valde vi att lägga till enstaka frågor som vi önskade att vi hade ställt under de första intervjuerna. Dessa frågor handlade främst om i fall att respondenterna hade något att tillägga utöver det vi redan frågat om.

Bearbetning och analys av intervjumaterial

För att på ett enkelt sätt bearbeta vårt material använde vi oss av en metod som kallas *tematisk analys*, vilket går ut på att ”*skapa ett index av centrala teman och subteman som sedan ställs upp i matris som i stora drag liknar en SPSS-sida med fall och variabler*” (Bryman 2011:528). Vi har alltså efter transkriberingen av våra intervjuer läst igenom dem noggrant och därefter utifrån våra frågeställningar skapat centrala teman som vi ställt upp i en tabell. De teman som vi valde att använda oss av var: Arbets sätt, resurser och strukturellt arbete. Vi tog även upp kuratorns upplevelser under varje tema. Därefter har vi återigen gått igenom materialet var för sig flera gånger och skrivit in relevanta svar till de olika teman vi valt. Genom att använda oss utav denna metod har vi fått en god inblick i vår empiri. Vi analyserade vårt sammanställda material utifrån Michael Lipsky (1980)'s teori om Street-level Bureacracy samt gjorde kopplingar till vår tidigare forskning och bakgrund.

Etiska överväganden

Vi har tagit hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Vi har i vår undersökning intervjuat fem stycken kuratorer från olika skolor i södra Sverige. Inför dessa intervjuer berättade vi först om syftet med vår studie för att sedan informera intervjupersonerna om att det var helt frivilligt att delta och att de när som helst fick avbryta intervjun om de kände att de inte längre ville fortsätta. Eftersom vi ville att kuratorerna skulle känna sig bekväma under intervjuerna och kunna vara så ärliga och öppna som möjligt valde vi att inga namn eller arbetsplatsuppgifter skulle skrivas ut i uppsatsen och detta informerade vi intervjupersonerna om. Vi berättade även för intervjupersonerna att inga svar som lämnats vid intervjun skulle användas i några andra sammanhang än i just denna uppsats och att det endast var vi som skulle ta del av det obearbetade materialet förutom vår handledare och/eller vår examinator om dessa krävde det.

Validitet & Reliabilitet

Med reliabilitet menas att man vid liknande undersökningar vid olika tillfällen uppnår någorlunda samma resultat. Bryman (2011) skriver att begreppet reliabilitet används i samband med frågor om ett resultat är tillförlitligt eller om det har påverkats av slumpmässiga eller tillfälliga betingelser. Kvale (1997) skriver om vikten att ta sig tid när man genomför en intervju och att verkligen reflektera över vad som sägs. Vi upplevde att vi under våra

intervjuer hade gott om tid och vi upplevde inte vid något tillfälle att kuratorerna eller vi själva kände stress. Reliabiliteten påverkas också av vilka frågor du ställer, har du många ledande frågor minskar din reliabilitet (Kvale 1997). Vi anser att vår intervjuguide och de frågor vi ställde inte var av ledande karaktär utan att de var öppna, vilket ökar vår reliabilitet.

Att ge en studie en hög validitet betyder bland annat att forskaren undersöker det som avses undersökas (Bryman 2011). En annan viktig del i detta är att studien skall vara så sanningsenlig och trovärdig som möjligt. Vi anser att svaren vi fått in vid våra intervjuer i hög grad är sanningsenliga eftersom vi inte ställde så många frågor av känslig karaktär. Frågorna vi ställde handlade om deras arbetsmetoder och upplevelser av sitt arbete. Dock anser vi att en del frågor kan ha varit formulerade på ett sådant sätt att respondenterna valde att besvara dem på ett mer positivt sätt än att ge oss svar på hur det verkligen såg ut. Vi anser dock att de svar vi fått in både var av kritisk och positiv karaktär. För att ytterligare stärka validiteten i vår studie valde vi att enbart genomföra intervjuerna via verkliga kontakter med kuratorerna och inte via telefon eller e-post. Detta har gjort att vi har kunnat ställa följdfrågor, samt förklara och utveckla oss om missförstånd uppstått. Vi har även på detta vis kunnat ta del av intervjupersonens kroppsspråk vilket bidrar med en tydlighet i dennes svar. Vi valde, som tidigare nämnts, att informera intervjupersonerna om att deras namn eller arbetsplats ej skulle skrivas ut i vår uppsats. Även detta var för att stärka vår studies validitet.

Arbetsfördelning

Då vi var två författare av denna uppsats försökte vi att fördela arbetet mellan oss så jämt det gick. Vi utförde alla fem intervjuer tillsammans och delade upp transkriberingarna så att en av oss transkriberade två intervjuer och den andra tre, sedan tog vi del av varandras intervjuer och analyserade dessa tillsammans. På grund av en begränsad tidsram delade vi upp litteraturen emellan oss och läste en del var. När vi fann relevant forskning för vår uppsats tog vi del av denna forskning båda två. Vi arbetade tillsammans på uppsatsens olika delar men ibland valde vi att var för sig fokusera mer på en viss del för att sedan tillsammans gå igenom den. Vi slutförde samtliga delar tillsammans.

Teoretisk utgångspunkt

Vårt val av teori grundar sig på vårt intresse för kuratorns roll och handlingsutrymme, dess arbetsätt och tillgång till resurser inom ramen för skolan. En teori vi anser stämmer överens med vårt syfte och det vi önskar belys i vår uppsats är Michael Lipskys (1980) teori om ”Street-level Bureaucrats”.

Street-Level-Bureaucracy

Lipsky(1980) beskriver de som är anställda och arbetar inom skola, socialtjänst, polis och andra människobehandlande organisationer inom välfärdssektorn, som ”street-level bureaucrats”. Svensk översättning av begreppet ”street-level bureaucrats” är vanligtvis ”gräsrotsbyråkrater”(Svensson, Johnsson och Laanemets 2008). Vi kommer att använda gräsrotsbyråkrater synonymt med street-level bureaucrats i texten nedan. Gemensamt för dessa tjänstemän eller ”street-level bureaucrats” är deras position inom organisationen. Det är dessa tjänstemän som står för direktkontakten mellan medborgaren och organisationen. Medborgare ska förstås utifrån ett vidare sammanhang där begreppet medborgare syftar till att symbolisera *människan i samhället* (Svensson, Johnsson och Laanemets 2008).

Gräsrotsbyråkraten interagerar med medborgaren direkt, dels i egenskap av representant för organisationen, men även som den person som ska ge den service eller hjälp medborgaren söker. För att kunna göra detta har street-level bureaucrats ett förhållandevis stort handlingsutrymme. Johansson (2007) menar att det är just handlingsutrymmet som skiljer gräsrotsbyråkrater från andra tjänstemän. Med handlingsutrymme menas inte bara ett visst manöverutrymme, utan gräsrotsbyråkraterns handlingsutrymme måste innefatta möjligheter som påverkar det slag av service som dess klient erhåller. Lipsky(1980) menar att det är deras uppgift att knyta samman medborgarens behov med organisationens uppdrag. Detta görs genom de olika kunskaper gräsrotsbyråkraten besitter och de resurser som finns inom ramarna för organisationen.

Lipsky(1980) menar att det finns en konflikt i rollen som street-level bureaucrats. Konflikten ligger i att gräsrotsbyråkraten ska möta individens enskilda behov och samtidigt tvingas ta hänsyn till ett större sammanhang där individen ingår. Lipsky ger som exempel ett möte mellan lärare och elev där läraren ska ta hänsyn till elevens individuella behov. Dock måste läraren på grund utav arbetsbelastningen anpassa arbetet till att möta elevens behov i ett större

sammanhang, där eleven och dess behov är en del utav klassen. De metoder och rationella handlingsmönster som utvecklas för att hantera denna konflikt menar Lipsky blir kärnan av det praktiska arbete som utförs på organisationens uppdrag. Denna hantering av problemet kan leda till att "street-level bureaucrats" tvingas anpassa sitt tankesätt för vad de önskar uppnå inom ramen för sitt arbete till ett tankesätt som grundar sig i att de gör det *bästa de kan* under *de rådande omständigheterna*, vilket kan leda till en medelmåttig insats som inte gynnar personen som är i behov av hjälpen.

Gräsrotsbyråkrater beskrivs stå på en låg nivå i den hierarkiska organisationsordningen men har ett förhållandevis stort handlingsutrymme i sitt arbete. Detta handlingsutrymme kommer sig av att gräsrotsbyråkratens arbetsuppgifter är komplexa och måste anpassas efter den givna situationen och den som söker hjälpens behov och förutsättningar. Det vore därför svårt att kunna ge och arbeta efter detaljerade beskrivningar och regler över hur arbetet ska bedrivas i enskilda fall. Detta lämnar ofta gräsrotsbyråkraten med vagt formulerade organisationsmål vilket sätter denne i den svåra positionen att kunna hantera och balansera organisationens krav med den egna uppfattningen om hur arbetet ska bedrivas. Gräsrotsbyråkraten får en kontrollerande roll och en maktposition i mötet med medborgaren, där tjänstemannens egna val och tankar om vad organisationen kan erbjuda för hjälp får direkta konsekvenser för den person som är i föremål för insatsens liv. Friheten och ansvaret ligger i hur gräsrotsbyråkraten väljer att använda sig utav det utrymme som finns. Deras sätt att resonera och fatta beslut får avgörande konsekvenser för den enskilde både direkt och långsiktigt, men även för organisationen som helhet. Det kan även komma att påverka hur samhället ser på medborgaren (Lipsky 1980).

Handlingsutrymmet påverkas inte enbart av gräsrotsbyråkratens tankar och förhållningssätt, utan det formas även delvis av organisationens regler och dess uppdrag. Det ger en stor frihet såväl som stort ansvar i arbete. Samtidigt är gräsrotsbyråkraten styrd utav lagar, regler överenskommelser och traditioner. Handlingsutrymmet påverkas även av hur personerna som har utrymmet tolkar det och vilka kunskaper de har. Det formas även av andra faktorer så som arbetsbelastning, rutiner, professionella tolkningar men även individuella faktorer så som hur interaktionen mellan gräsrotsbyråkraten och medborgaren fungerar.

Resultat och Analys

Resurser för stöttning

En av våra frågeställningar rör vilka resurser kuratorerna anser att det finns på skolan för att stötta elever med diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom. Vi var även intresserade av ifall det fanns en konflikt mellan resurs och behov. Vi kommer här att presentera vad de fem kuratorer som vi intervjuat ansåg att det fanns för resurser på den skolan de arbetade på samt deras upplevelser kring om dessa resurser var tillräckliga eller om fler behövdes.

Att vara en yrkesprofession som jobbar med individ- och familjeinriktat socialt arbete innebär oftast att man är representant för en organisation. Oavsett om organisationen är offentlig, privat eller ideell så innebär yrkesrollen att man står i direkt kontakt till den individ man ska hjälpa. I vårt fall är det skolan som är organisationen. Skolkuratoren representerar skolan, framförallt inför andra myndigheter och personer hon träffar i sitt arbete men även i mötet med individen som kuratorn har i uppgift att hjälpa. Denna position beskrivs av Lipsky (1980) som en ”gräsrotsbyråkrat”. I mötet med individen har kuratorn en roll utifrån det uppdrag som organisationen givit honom/henne men har även ett relativt stort eget handlingsutrymme. Lipsky menar att det finns en konflikt i denna roll där gräsrotsbyråkraten måste möta individens behov och samtidigt ta hänsyn till organisationens ramar. Detta påverkar dennes förutsättningar för att göra ett bra arbete.

Samtliga respondenter var överens om att deras roll i störst utsträckning handlade om att arbeta med den psykosociala hälsan och situationen för eleverna.

”Jobba som skolkurator är att jag jobbar med allt som berör ungdomars psykosociala hälsa, de psykosociala situationerna, så allt som ingår i det här temat har jag något att göra med”

De upplevde att rollen och arbetet som skolkurator var omväxlande och flexibelt. I arbetet ingick det att såväl arbeta individinriktat som organisatoriskt samt samarbete med människor och organisationer utanför skolan. De beskrev alla om att de var ensamma om just den rollen på skolan.

Kuratorerna hade liknande antal elever som de var ansvariga för, de hade liknande utbildningar med vissa variationer och deras roll var, som de själva beskrev, att arbeta med den psykosociala miljön på olika nivåer inom organisationen.

”så det är både på individnivå, gruppnivå och organisationsnivå och det är rätt så jämt fördelat om man säger så”

D-Wester (2005) ger exempel på kuratorns arbetsuppgifter där skolsociala kartläggningar, krissamtal, stöd och behandlingssamtal med enskilda elever samt organisatoriskt och strukturellt arbete ingår. I intervjuerna beskrev samtliga utav våra respondenter att de arbetade med bland annat dessa uppgifter. Det blev dock tydligt var att det fanns många olikheter mellan kuratorerna. Det skilde sig bland annat på vilka nivåer de arbetade, vilka de hade som samarbetspartner och vilken typ av arbete de prioriterade – att stötta ”den stora massan” eller rikta in sig på mindre grupper som kanske var i behov av mer stöd. Det blev tydligt att kuratorn formade sin roll dels efter vad skolan, som organisation, efterfrågade av kuratorn och dels efter vad kuratorn själv ansåg som viktigt att arbeta med.

”Man får liksom satsa på den stora massan på något sätt, för att nå ut till så många som möjligt.”

Det kuratorerna själva ansåg om viktigt var, i grunden, en subjektiv bedömning. Detta är något som Lipsky(1980) tar upp, då en del i gräsrotsbyråkraters sätt att sorterar och hanterar sitt arbete inom organisationen är att använda sig av sin subjektiva bedömning. Denna sortering och hantering möjliggörs av handlingsutrymmet och kan medföra stora nackdelar för de grupper gräsrotsbyråkraten inte väljer att sätta främst i sitt arbete. Handlingsutrymmet påverkar den typ av service gräsrotsbyråkraten ger sin klient (Johansson 2007).

Att skolkuratorns arbete påverkas av vad organisationen bestämmer märktes tydligt under våra intervjuer. Alla fem kuratorer som vi intervjuat hade sin tjänst fördelad på mer än en skola. Samtliga hade en skola som de hade huvudansvar för och var placerade på men de hade alla ansvar för en eller flera skolor utöver den. Intervjupersonerna var alla överens om att de hellre hade arbetat på enbart den skolan de hade huvudansvar för, men att det ingick i deras tjänst att arbeta på flera skolor eller att åtminstone finnas tillgängliga vid behov. Detta påverkade samtliga på ett negativt sätt.

”jag skulle bara vilja vara på min hemskola/.../ det vore ju det perfekta, om en kurator hade dom här småskolorna, då hade det ju kunnat bli något helt annat för nu prioriterar jag inte småskolorna /.../då hade man kanske kunnat arbeta mer med gruppverksamhet”

Det som utmärkte sig mest var tidsbristen som detta medförde. När vi frågade kuratorerna om de ansåg att de hade tillräckligt med tid för att ge elever den stöttning som behövdes svarade samtliga nej. En kurator svarade så här på frågan om denne hade tillräckligt med tid att ge stöttning.

”Man skulle lätt kunna ha en kurator på varje högstadieskola på heltid. Absolut. För att hinna verkligen fullt ut ha tid för både enskilda samtal, kunna planera för det liksom övergripande, förebyggande, främjande arbetet och ha grupper...”

Mer än hälften av de tillfrågade ansåg att det utan problem skulle kunna finnas en kurator till som arbetade 100 % på det totala området de hade ansvar för och att de ändå skulle ha fullt upp.

Backlund (2007) beskriver att en av kuratorns arbetsuppgifter är att arbeta med förebyggande grupparbete med elever. Kuratorerna önskade att de hade mer tid till just det förebyggande arbete på gruppnivå men att organisationens struktur motarbetade deras önskan genom att ge dem ett för stort arbetsområde. Den svåra balansgång som Lipsky (1980) menar att gräsrotsbyråkrater ställs emot, att balansera organisationens krav mot sina egna tankar hur arbetet bör bedrivas, skapar många gånger en konflikt. I det här fallet blir följden att kuratorn tvingas sätta organisationens krav framför sina egna önskemål.

”Det är ju mycket enskilda kontakter, man skulle önska att det skulle bli mera gruppnivå men man hinner inte med det”

Det varierade en hel del bland kuratorerna när det kom till erfarenheter av arbete med elever som har ADHD och Aspergers syndrom, det fanns även olikheter i om kuratorerna kände att de hade tillräckligt med kunskap om dessa diagnoser. Samtliga kuratorer ansåg att de hade någon form av erfarenhet av arbete med barn och ungdomar som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom. Två av de fem kuratorerna beskrev att de tidigare arbetat med barn och ungdomar med någon form av funktionsnedsättning innan de påbörjade sin tjänst som skolkurator. Detta hade enligt dem givit dem en bra grund att stå på och en bättre förståelse av dessa ungdomar, hur de skall bemöta dem och ge den stöttning som behövs. De ansåg därför att de hade tillräckligt med kunskap om diagnoserna. De resterande kuratorerna ansåg att de fått det mesta av sin erfarenhet genom kontakt med dessa elever i sin roll som kurator. De tre kände alla att de mer eller mindre hade grundkunskaperna, men att det inte var tillräckligt för att ge den stöttning som en elev med en diagnos behöver.

”Jag har grundkunskaperna ska jag säga, men sen tror jag aldrig att man blir fullärd utan jag tror det är viktigt att man hela tiden fyller på.”

En av kuratorerna upplevde att den aldrig fick möjlighet att testa sina kunskaper i verkligheten för att se vilka metoder som fungerade och arbeta på djupet med eleverna. Kuratorn uppgav att den hade fått gå på kurser men att den samtidigt inte fått använda denna kunskap i arbetet med eleverna.

”Man åker på utbildningar, kurser och så men problemet är att man aldrig får pröva det i verkligheten.”

Det går att reflektera över varför denna kurator inte upplevde att den kunde testa sina kunskaper i verkligheten, då den tidigare hade svarat ja på frågan om denne arbetade med elever som har en ADHD eller Aspergers diagnos. Vi upplever att kuratorn själv väljer att inte utnyttja sitt handlingsutrymme. Vad detta berodde på kan vi bara spekulera i, kanske var det en följd av tidsbrist, hög arbetsbelastning eller att den inte prioriterar detta. Lipsky (1980) menar att friheten och ansvaret av att ha ett stort handlingsutrymme ligger i hur gräsrotsbyråkraten väljer att använda sig av det. Hur denne väljer att hantera detta handlingsutrymme får konsekvenser för de individer gräsrotsbyråkraten möter. Att kuratorn inte valde att utnyttja den kunskap den hade fått får konsekvenser för de elever denne hjälper.

På frågan om vilka resurser kuratorerna önskade hade funnits på skolan för att stötta elever med diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom var alla utom en överens. De ansåg att lärarna behövde mer och bättre kunskap kring diagnoserna och hur man på bästa sätt bemöter en elev som har en eller flera diagnoser. Argumenten bakom att de ansåg att den viktigaste resursen som behövdes var bättre kunskap hos lärarna grundade sig dels på att elever med diagnoser i allt större utsträckning får hjälp i klassrummen och detta leder till att alla lärare, inte bara specialpedagogerna, måste få mer kunskap om diagnoser, hur man på bästa sätt ska bemöta dessa elever och hur de ska lägga upp sina lektioner för att göra skolgången så smidig som möjligt för alla elever. Vi upplevde att dessa fyra kuratorer var något negativt inställda mot lärarnas bemötande av elever med en eller flera diagnoser och att de inte var helt nöjda med lärarnas kunskaper och arbetssätt. Eftersom lärarna är de som träffar eleverna mest är det viktigt att de har den rätta kunskapen.

”Så att alla har att när de går igenom på tavlan, när de bemöter alla sina elever att alla liksom kommer upp ett eller två snäpp i både liksom själva pedagogiken, hur man ska lära ut men sen också bemötandet, hur man bemöter de här lite speciella eleverna.”

Saknas det rätt kompetens kan det få konsekvenser för eleverna. Isaksson (2009) skriver att skolan ofta använder sig av två olika inriktningar när det handlar om den hjälp en elev skall få när han eller hon har en diagnos. Antingen ges hjälpen så att eleven blir inkluderad eller exkluderad. På två av de fem skolorna arbetade de med så kallad särskiljande undervisning för de eleverna i behov av särskilt stöd. På tre av de andra skolorna hade det tidigare fungerat på samma sätt men efter att skollagstiftningen ändrades hade de övergått till så kallad inkluderande undervisning, vilket betyder att eleverna får hjälp i klassrummet av resurspersonal.

”Enligt den nya skollagen ska elever med särskilda behov kunna få sina behov tillgodosedda i klassrummet, man får inte längre plocka dem och placera dem någon annanstans”

Hur skolan väljer att arbeta med elever som är i behov av särskilt stöd utifrån ett inkluderande eller exkluderande synsätt påverkar eleven. Vid ett inkluderande synsätt, där pedagoger, utan någon vidareutbildning i hur de ska bemöta elever med ADHD och Aspergers syndrom, står för undervisningen, är det viktigt att dessa kan hantera och möta dessa elever utifrån där de befinner sig. Detta är något som Lipsky (1980) beskriver som problematiskt, då han menar att lärare utifrån de riktlinjer och policys som finns inom organisationen (i den svenska kontexten är det exempelvis skollagen som fastslår att elever ska mötas där de befinner sig) får en inre konflikt då det praktiska arbetet sällan går ihop med att möta varje enskilds individs behov i en klass på 30 elever. Detta menar Lipsky blir den praktiska implementeringen av organisationens regler vilket inte alltid går hand i hand med hur det är tänkt att det ska gå till. Lärare tvingas möta eleven som en del utav klassen, där klassens behov blir det som står i fokus för läraren. I den exkluderande undervisningen har eleven tillgång till personal med någon form utav vidareutbildning och är oftast i mindre grupper. Här blir konflikten den motsatta, eleven möts där den befinner sig utvecklingsmässigt och kunskapsmässigt, men konflikten uppstår i att eleven särskiljs från de andra i sin klass vilket kan få negativa effekter på känslan av gemenskap och sammanhang i skolan för eleven.

”Han var så himla mycket i den här specialundervisningen så han kände liksom inte samhörighet // även om det kan vara lite eller mycket just det här att det blir för mycket folk som rör sig och man kanske inte kan ta till sig undervisningen på samma sätt så har han liksom ändå tyckt att det är gott att ha sina klasskompisar runt omkring sig och få vara med dom”

Att känna att man platsar i skolan och i sin klass är betydelsefullt för identitetsutvecklingen. Backlund (2007) menar att skolan är en del av socialisationsprocessen där livet i klassrummet

är mer än bara undervisning och kunskapsinhämtande. Lektionerna handlar även om hur läraren och klasskamrater uppfattar en elev som person. Särskiljs eleven från sin övriga klass finns det en sannolikhet att den uppfattas som mer "udda" än sina klasskamrater. Har eleven då funderingar på "vem den är och varför" som många ungdomar har under tonåren, får klassens bild av eleven, som en person som inte kan vara i samma klass, inverkan på hur denne kommer att uppfatta sig själv.

De intervjuade kuratorerna beskrev alla hur de brukade handleda lärare i hur de kan bemöta dessa elever i klassrummet. Skolkuratoren blev därför en viktig resurs för lärare och elever, då kuratorns kunskap kunde hjälpa läraren att bemöta eleven på rätt sätt, vilket fick positiva effekter för eleven. Två utav kuratorerna beskrev även att de gjorde observationer i klassrummet om läraren hade önskat det och därefter gav läraren feedback på det de hade observerat.

"Många lärare har svårt att hitta en metod så vi får, de får ibland hjälp utav mig, att jag är med i klassrummet och observerar och kommer med feedback."

Det är därför viktigt att det finns ett gott samarbete mellan kuratorn och lärare men även mellan lärare och lärare, då de tillsammans kan hjälpa och utveckla varandra i arbetet med barn som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom. Genom en god stöttning och ett bra bemötande kan psykisk ohälsa förebyggas (Socialstyrelsen 2011). Kuratorns arbetsområden och roll som resurs i skolan har en bredd som inte många andra professioner har inom skolan. Det är just detta som gör dem till gräsrotsbyråkrater (Lipsky 1980).

Arbetsätt

Att skolan ska ha tillgång till en kurator blev lagstiftat för ungefär ett år sedan. Flera utav våra respondenter hade inte arbetat på respektive skolor i mer än något år. Detta har bidragit till att ungefär hälften av kuratorerna beskrev sig vara i "startgrupparna" av ett arbete som fortfarande utvecklas. På de skolor som hade haft en kurator under en längre period upplevde vi att de hade ett mer inarbetat arbetsätt

Individnivå

Samtliga kuratorer som deltog i vår studie angav att de hade kontakt och arbetade med elever som har diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom. Ungefär hälften utav de tillfrågade arbetade litegrann med dessa elever, två angav att kontakten var sporadisk och endast en utav

kuratorerna hade en mer utbredd kontakt med dessa elever. Hur kuratorn kom i kontakt med eleven varierade. En del kuratorer beskrev att det var eleverna som sökte upp dem, men först kanske efter påtryckning från exempelvis lärare. Medan en del kuratorer beskrev att det var lärarna som kontaktade kuratorn om att en samtalskontakt borde tas med eleven ifråga.

”En grej som händer väldigt ofta är ju om det är en elev som mår dåligt eller om det är några som bråkar i en klass, att läraren frågar mig, antingen pratar med mig eller om det är en enskild elev att de liksom säger till den eleven att jo men gå till kuratorn, att de liksom skickar eleverna till mig då...att det är de som säger till”

Det mesta av arbetet med eleverna skedde på individnivå och det var främst enskilda samtal mellan kurator och elev. De enskilda samtalen riktade sig främst till att ge stöttning i olika problem som individen hade. Detta på grund av att kuratorn först kommer i kontakt med eleven när denne har behov av det. Det skedde inget direkt förebyggande arbete med dessa elever på de skolor som våra intervjupersoner arbetade på. Eleven blev alltså föremål för kuratorns stöttning först när ett problem hade uppstått och kuratorn fick i uppgift att avhjälpa problemet hos individen. Lipsky(1980) menar att gräsrotsbyråkrater omvandlar människor till klienter och placerar dem i olika kategorier. De individuella problemen ses av gräsrotsbyråkraten utifrån en större kontext, där kategoriseringen av problemen medför olika typer av hjälpinsatser. En undersökning av Hjärne och Säljö(2007) visar att problem i skolan oftast läggs på individen. Att kuratorerna främst arbetade med elever som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom på individnivå visade att de problem som uppstått främst sågs som svårigheter hos individen och som avhjälpes med individriktade lösningar och inte syftade till att förändra skolans bemötande av dessa elever.

Även om kontakten med elever som har diagnosen ADHD och Aspergers syndrom skilde sig mellan kuratorerna så använde de trots allt liknande metoder när de arbetade med stöttnings till dessa elever. Samtliga kuratorer använde stödjande samtal i kontakten med dessa ungdomar, två använde MI, en arbetade med inriktning mot KBT och en använde sig ibland av metoden ART.

”Jag arbetar nog överlag ganska mycket med MI, Motiverande Samtal/.../ det tycker jag är en bra metod och där har jag också lite vidareutbildning”

Skälen bakom dessa metodval varierade. Dels använde de metoder som de tyckte fungerade bra i kontakten med eleverna som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom. De använde också de metoder som de hade fått möjlighet att gå en kurs i. Det är många gånger

skolan, som organisation, som ger kuratorn möjligheten att gå kurser i olika metoder. Det går att resonera huruvida detta kursutbud påverkar kuratorns arbete. Väljer kuratorn att arbeta med exempelvis MI för att denne har fått gå en kurs i MI eller för att det är den bästa metoden i arbetet med att stötta dessa elever? Det vi frågar oss är om kuratorns kunskapsutveckling och arbetssätt påverkas av organisationens önskemål och erbjudande om att delta i *lämpliga* kurser under arbetstid. Lipsky (1980) menar att organisationen utbildar gräsrotsbyråkraterna kontinuerligt inom ramarna för organisationen. De kurser som erbjuds och som, i vårt fall, kuratorn väljer att gå formar kuratorns arbetssätt. Detta kan få konsekvenser för hur elever bemöts och uppfattas av kuratorn. Går kuratorn en kurs där de lär ut att man ska bemöta ungdomar med ADHD på ett konfronterande sätt kommer detta med stor sannolikhet påverka kuratorns val av bemötande gentemot dessa ungdomar i sitt arbete.

Kuratorerna beskrev att de måste kunna ta emot och hantera dessa elevers ilska och frustration. Flera utav kuratorerna pratade om vikten av att stärka positiva egenskaper och att omvandla negativa egenskaper till positiva. Flera utav kuratorerna uttryckte att det var viktigt att arbeta med dessa positiva egenskaper för att stärka självkänslan och självbilden.

”Man måste ju hjälp till att förstärka dom här positiva sakerna för de har ju väldigt mycket positiva egenskaper och dom här svagheter som dom har måste man ju hjälpa till att försöka att få till fördelar istället”

Det blev tydligt att en diagnos som ADHD eller Aspergers påverkade kuratorns arbete och bemötande av elever som har dessa diagnoser. Samtliga kuratorer påtalade att struktur och tydlighet var viktigt i arbetet med dessa elever. Det var tvunget att finnas en tydlighet i kommunikationen och de anpassade sitt språk när de hade en elev med Aspergers syndrom för att undvika missförstånd. Två utav kuratorerna beskrev att det var viktigt att eleven skulle kunna förutse vad som kommer närmast. En utav kuratorerna uppgav att det var viktigt att inte använda kroppskontakt då personer med Aspergers syndrom ofta uppfattar det som obehagligt och kränkande. De var samtliga överens om att bemötandet och att visa respekt var viktigt. Att kunna skapa trygghet och tillit var två förutsättningar som samtliga kuratorer beskrev var av stor vikt i mötet med elever som har diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom. Två utav kuratorerna ger uttryck för konflikten mellan tid och vikten av att kunna ta emot eleven när den behöver för att behålla tilliten.

”Det spelar ingen roll om man har tid eller inte/.../ då är det liksom bara att kom in lite här liksom så får han prata”

Lipsky(1980) menar att denna kompromiss är en del utav gräsrotsbyråkratens arbetsförhållande, att på grund av arbetsbelastningen tvingas fatta snabba beslut som kan få konsekvenser för de inblandades liv. I detta fall påverkade det kuratorn, men de gånger kuratorn inte har möjlighet att hoppa över sin lunch för att ta emot eleven, drabbas eleven på ett negativt sätt. Lipsky menar att handlingar kan få långtgående konsekvenser. Kuratorn kan tvingas fatta beslut som denne inte är helt nöjd med då den vet att neka ett möte kan påverka elevens tillit till kuratorn negativt. Gräsrotsbyråkrater verkar ofta inom organisationer med vaga målformuleringar, vilket kan bero på att de oftast verkar inom människobehandlande organisationer. Vår empiri visar att det finns en otydlighet i kuratorns roll och arbetsuppgifter. Det skiljer sig i såväl synsätt som bemötande och valet att arbeta med dessa olika problem. Kuratorerna tvingades att hitta på egna individuella lösningar för att hantera de problem och situationer som uppstod. Till detta hade kuratorn olika resurser till sin hjälp men utan kunskap om vad som fungerar kunde resurserna förbli verkningslösa. Kuratorns handlingsutrymme påverkas och begränsas dels av organisationen men även av sina egna kunskaper och tidigare erfarenheter. Organisationens vagt formulerade mål för kuratorns arbete kan både bli kuratorns möjlighet att verkligen använda sig av sitt handlingsutrymme eller begränsa denne helt i sitt sätt att hantera och agera i situationer som den inte är van vid. Lipsky menar att det finns en risk att kuratorn väljer att tänka att denne hanterar situationen på bästa möjliga sätt under de rådande omständigheterna. Denna hantering kan bidra till standardiserade möten som inte gynnar eleven.

Tre av fem kuratorer arbetade med att hjälpa elever att acceptera sin diagnos.

”det finns så mycket man kan stötta dem i för att försöka få dem att förstå att man är ju till för dem. Det gäller ju att skapa tillit, det är det viktigaste”

Utav de resterande kuratorerna ansåg en att det låg på andra professioner att hjälpa eleven med att acceptera sin diagnos och en kurator hade inte tänkt på att denne kunde hjälpa till i den processen. Här blir det tydligt att beroende av tidigare erfarenheter och kunskaper kring hur barn och ungdomar påverkas av att få en diagnos under sin skoltid väljer kuratorerna att arbeta på skilda sätt med detta. Friséen och Hwang (2006) menar att identitet formas av flera olika faktorer så som sociala och biologiska och Wrangsjö (2006) menar att de mest centrala föreställningarna hos oss själv utgör vår identitet.

Hur en diagnos påverkar ungdomen kan medföra att denne behöver olika mycket hjälp i att hantera diagnosen. Flera utav kuratorerna beskrev att ibland kan diagnosen fungera som en

ursäkt för ungdomen, där den hanterar diagnosen genom att använda den som sin identitet i stället för att hitta andra egenskaper som definierade den som person.

”Det är oftare att de har det som identitet – Jag är en ADHD-kille eller jag är en Asperger hela tiden, för att kunna hitta en ursäkt, att hitta identitet istället för att vara duktiga fotbollsspelare eller att vara den som är duktig på engelska”

Arbetet med självbild och identitetsutveckling hos ungdomar med diagnoser varierade mellan de olika kuratorerna men samtliga kuratorer ansåg att det var viktigt att stärka identiteten och självbilden. Tre kuratorer angav att de arbetade med identitetsutveckling och självbild med dessa ungdomar medan två utav de tillfrågade angav att de endast arbetade situationsbaserat med detta. Samtliga respondenter upplevde att diagnosen hade betydelse för identitetsutvecklingen då den kunde verka hämmande. Det var i dessa sammanhang viktigt att bryta mönstret och komma vidare. Fyra av fem kuratorer beskrev att identiteten formas i relation med andra, vilket kan medföra problem för personer som har exempelvis Aspergers syndrom, som bland annat har problem med det sociala samspelet (Nordin-Olson 2010).

”Det är tillräckligt jobbigt att vara tonåring för de allra flesta. Om man då har extra svårt med vissa saker, särskilt socialt samspel som är då så himla viktigt, att kunna läsa av och hur andra tycker och tänker och känner. Och det där med kommunikationen att säga rätt saker och så. Det är klart det är jättetufft!”

De flesta kuratorerna använde inte någon särskild metod för just arbete med elevernas identitetsutveckling utan använde generellt samma metoder som de tidigare beskrivit vid stöttning för elever med Asperger syndrom och ADHD. Som tidigare nämnt var dessa MI, KBT, ART och stödjande samtal. De metoder som utmärkte sig för just arbetet med identitetsutvecklingen var livslinjer, sociala berättelser, ambivalenta övningar, punktlista för utveckling av självkänslan, samt moraliska samtal om det fanns en attitydproblematik. Två utav kuratorerna använde sig ibland av en aktivitet eller praktiska övningar tillsammans med eleven för att de skulle kunna träna på sociala färdigheter. En utav kuratorerna hade arbetat på detta sätt med en grupp elever som hade diagnoser Aspergers syndrom. Arbetet kunde även ta sig formen att kuratorn kom med praktiska råd kring hur eleven kunde hantera en viss situation. De beskrev att de i varierande grad fick anpassa metoderna och plocka olika delar från dem.

”Det är ett utmanande arbete för att man, alltså det finns inga färdiga metoder som fungerar på alla... vi jobbar med människor, det är väldigt individuellt”

De traditionella metoderna fungerar inte alltid utan för att kunna nå eleverna och hitta vägar för att hjälpa dem i deras identitetsutveckling beskrev en kurator att man var tvungen att kunna kombinera uppfinningsrikedom med beprövad erfarenhet. Johansson(2007) säger att gräsrotsbyråkrater måste ha en egen omdömesförmåga då arbetets karaktär inte går att på förhand förutse. Kuratorn får här en egen frihet att välja arbetssätt i mötet med eleven. En kurator hade märkt att det kunde fungera bättre att chatta och använda den sociala interaktionstjänsten Facebook för elever som har svårt att öppna sig och beskriva sina känslor i ett traditionellt samtal. Dessa hade lättare för att göra det i en onlinekonversation.

Det kunde ibland upplevas som problematiskt för kuratorn då känslor av misslyckande kunde förekomma om de inte lyckades i kontakten med eleven.

”Där kan man ju ibland känna lite frustration. När man har gjort mycket olika saker men man har inte hittat rätt sätt ”

Lipsky (1980) tar upp en studie som visar att psykisk ohälsa bland gräsrotsbyråkrater ofta har en koppling till otydligheten i deras yrkesroll. Kuratorn försöker i mötet med eleven att anpassa sitt arbetssätt efter elevens situation och behov (D-Wester) Detta görs genom att sätta sig in i elevens problematik för att kunna bemöta den där den är. En kurator beskrev att den försökte anpassa längden på mötena med elever som har ADHD, så att varje session varade i max 25 minuter.

”Jag satsar mycket på korta möten. Jag satsar inte på möten som kan ta upp till 40 minuter för de blir kontraproduktivt. Har jag en elev med ADHD sitter jag max 20-25 minuter så att de ska tycka det är roligt”.

Här anpassade sig kuratorn efter elevens behov utifrån sin kunskap om dennes diagnos. Kuratorns handlingsutrymme är, som vi tidigare konstaterat, begränsat av den egna uppfattningen eller kunskapen om situationen och individen. Denna begränsning gäller även i valet av metoder som de använder. Det är viktigt att metoderna är anpassade efter insatsens syfte och att valet av metod inte sker oreflekterat kring detta. De flesta av våra respondenter beskrev att de metoder de använde sig av inte skilde sig åt beroende på om de arbetade med stöttning av en mer generell karaktär eller om de arbetade med stöttning mer specifikt vid en elevs identitetsutveckling. Detta kan tyda på att valet av arbetssätt inte alltid är anpassat efter insatsens syfte utan att kuratorn oreflekterat väljer en viss metod av vana. Detta kan skapa mönster som tillslut blir en rutin, att man arbetar vanemässigt med den metoden eftersom den *alltid fungerat bäst*. När rutinen har skapats kan det bidra till ett standardiserat arbets- och

förhållningssätt. Lipsky (1980) skriver, som tidigare nämnts, att gräsrotsbyråkrater får ett stort handlingsutrymme från organisationen. Att inte anpassa sina metoder efter insatsens syfte utan arbetar rutinmässigt tyder på att vissa inte utnyttjade sitt handlingsutrymme för att hjälpa eleven på bästa sätt. Denna slutsats grundar sig i att några utav våra respondenter verkligen hade använt sitt handlingsutrymme och sin kreativitet för att hitta arbetssätt för att på bästa sätt stödja eleven i olika sammanhang. Enligt dessa respondenter gynnade det eleven att arbeta utifrån den situationen som eleven befinner sig i just då.

”Jag upplever det som ett arbete med många möjligheter faktiskt/.../mycket positiva uttryck som man får av eleverna, det är mycket tacksamhet när man lyckas med någonting”

Grupp och organisationsnivå

Två av fem kuratorer svarade att de arbetade på gruppnivå medan de resterande önskade att de hade haft mer tid till detta. Vilken typ av arbete den ena kuratorn bedrev på gruppnivå framgick dock inte under intervjun. Den andra kuratorn som svarade ja på frågan om den arbetade något på gruppnivå förklarade att grupparbetet bedrevs främst på en utav de fyra skolor hon var verksam på. På den skolan fick eleverna välja olika grupper på elevens val. Dock var inte detta arbete främst inriktat till elever med diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom utan dessa grupper riktade sig till samtliga elever på skolan.

Lipsky (1980) skriver att gräsrotsbyråkrater ofta har en bra relation till andra verksamma i organisationen trots att denne har ett relativt isolerat arbete. Backlund(2007) menar att skolkuratorn fungerar som en länk mellan elever och lärare men även mellan exempelvis skola och socialtjänst. De kuratorer som vi intervjuat har alla svarat att de samverkade med många andra yrkesgrupper och professioner inom skolans organisation men även med instanser utanför skolan så som socialtjänsten, habiliteringen, barn och ungdomspsykiatriin bland andra. Kuratorerna beskrev även ett samarbete med föräldrarna till eleverna. Kuratorns samarbete med skolans andra professioner beskrevs olika av kuratorerna. Det verkade inte finnas något enhetligt upplägg utan varierade från skola till skola. Fyra av fem kuratorer har beskrivit att de är med och arbetar i elevhälsan.

”Det är elevhälsoteamet som vi har och det är då kurator, skolsköterska, specialpedagog/.../ som jobbar tillsammans på skolan för att skapa”

Hjörne och Säljö (2007) skriver att elevhälsan består av personer som arbetar nära med elever. Våra respondenter beskrev att den vanligaste formationen av elevhälsan på de skolor de var verksamma på var att kuratorn tillsammans med skolsköterskan, specialpedagog och rektor samverkade för elevens bästa. Till sin hjälp kunde de även ha en skolpsykolog. Elevhälsan är den samverkansform som är inskriven i skollagen 2010:800 där elevhälsans främsta syfte är att arbeta förebyggande och hälsofrämjande och verka stödjande i elevers utveckling mot utbildningsmålen. Elevhälsan arbetar då främst inriktat mot elevers problem i klassrummet. Hjörne och Säljö är kritiska till hur elevhälsan diskuterar elevernas problematik men ställer sig ändå positiva till elevhälsans roll och det mångprofessionella team det består av. Det är elevhälsans funktion att hitta lösningar på de problem som uppstår. D-Wester (2005) menar att det är skolkuratorns uppgift att tillföra den sociala kompetensen till elevhälsan. De flesta utav våra respondenter beskrev att de hade ett lite närmare samarbete med skolsköterskan. Endast en utav de 5 intervjuade kuratorerna uppgav att denne inte samarbetade något speciellt med skolsköterskan. Anledningen till detta var för att skolkuratorn och skolsköterskan sällan var i skolan på samma dagar. Samtliga kuratorer samverkade med pedagoger och speciallärare på skolan men i varierande utsträckning.

Överlag var kuratorerna nöjda med samverkan och ansåg att samverkan var till fördel för eleverna, dock uppgav fyra av fem kuratorer att det fanns vissa konflikter vid samverkan på skolorna. Konflikterna kunde handla om allt från att olika professioner hade olika synsätt på hur en elev skulle bemötas till mer djupgående konflikter. En kurator gav uttryck för att denne kände sig förbisedd i samverkan med andra professioner, att de andra professionerna många gånger klev över och inte tog kuratorns yrkesroll på allvar.

”Jag tror personligen inte att de flesta skolor eller pedagoger och rektorer vet vad socialt arbete är riktigt ännu. Man förringar det, ja, så det finns ingen respekt för den här professionen ännu”.

Lipsky (1980) skriver att gräsrotsbyråkrater åsikter många gånger skiljer sig från de andra som arbetar inom organisationen. Detta märks extra tydligt inom en verksamhet som skolan där det främsta fokus ligger på undervisning. Men skolan är mycket mer än så. Enligt skollagen 2010:800 skall skolan arbeta med kunskap, uppfostran och hälsa. Två av våra respondenter beskrev att det ibland uppstod en konflikt när de och andra yrkesgrupper på skolan hade olika åsikter kring hur arbetet med eleverna skulle bedrivas.

”Ibland kan man ha olika fokus på vad som är viktigt. Och där kan det ju bli konflikter. Att jag tycker en sak utifrån min kompetens men kanske en lärare tycker någonting annat utifrån sin”.

En av dessa kuratorer kände att den hamnade lite i underläge vid denna typ av konflikt då denne jobbade mycket ensam och upplevde lärarkåren som relativt stor. En annan konflikt som våra respondenter beskrev var att lärarna ofta ville och trodde att kuratorerna skulle hjälpa eleven direkt, helst genom att bara träffa eleven en enda gång. En av kuratorerna angav att lärarna hade svårt att dela med sig av sin tid och att denne ofta fick jaga läraren och ”böna och be” om att få tid från dennes lektion för att samtala med eleven.

Kuratorernas sammanfattande upplevelser av sitt arbete

Våra respondenter ansåg alla att deras arbete var meningsfullt. Samtliga upplever att de fyllde en funktion på skolan och gjorde nytta för eleverna, dock inte speciellt för elever med en diagnos utan ur en allmän synvinkel. Även om rollen som kurator många gånger upplevdes som krävande och svår av respondenter så var alla överens om att de hade världens roligaste jobb.

”Väldigt varierande, periodvis stressigt men fantastiskt roligt. Jag blev så glad när jag fick detta jobbet”

Sammanfattning och avslutande diskussion

Sammanfattning

Samtliga kuratorer angav att de hade kontakt och arbetade med elever med ADHD eller Aspergers Syndrom diagnoser. Dock varierade arbetet mellan kuratorerna då vissa arbetade mycket och andra mindre. I det stora hela upplevde vi att kuratorerna inte arbetade med detta i någon större utsträckning eller att de inte prioriterade denna grupp av elever i sitt arbete. Även om ett fåtal av kuratorerna hade ett djupare arbete med dessa elever så upplevde vi att de andra inte var så intresserade av just elever med diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom i sitt arbete.

Våra respondenter arbetade främst på individnivå med dessa elever och det var då i de allra flesta fall enskilda samtal med eleverna. Samtliga arbetade på organisationsnivå men inte i vidare stor utsträckning. Det var främst handledning till lärare och samverkan med andra professioner på skolan som utmärkte det organisatoriska arbetet. Kuratorerna beskrev att det

största samarbetet skedde med skolsköterskan. På gruppnivå var det endast ett fåtal kuratorer som arbetade. Samtliga respondenter önskade att de hade mer tid till att arbeta på organisation och gruppnivå samt förebyggande med elever som har diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom. Det var främst på grund av tidsbrist som detta arbete blev lidande men hur kuratorerna valde att använda sitt handlingsutrymme påverkade också hur mycket de arbetade med detta. Vi uppfattade att kuratorerna oftast prioriterade de enskilda samtalen före exempelvis gruppsamtal.

Det vanligaste arbetssättet och metoden kuratorn valde i arbetet med elever som har diagnoserna ADHD eller Aspergers syndrom var enskilda och stödjande samtal. Ungefär hälften angav att de använde sig av MI och KBT inriktade metoder som de blandade med de stödjande samtalen. De tänkte även på sitt förhållningssätt i arbetet med dessa elever, då de poängterade att struktur och bemötande var viktigt att tänka på. De beskrev även att de anpassade sitt språk om de hade kontakt med en elev som har diagnosen Aspergers syndrom för att undvika missförstånd och en kurator brukade tänka på att hålla korta möten med elever som har diagnosen ADHD för att eleven skulle tycka att det var kul att komma till kuratorn. Flera av kuratorerna beskrev att de använde sig utav metoder som de hade fått en möjlighet att gå en kurs i. Det vi reflekterade över var att valet av metod inte alltid grundade sig på syftet med mötet och verkade till viss del ske oreflekterat hos några utav kuratorerna. Detta menar vi kan påverka den typ av stöd eleverna får, då valet av metod kan vara avgörande för vilken framgång kuratorn får i mötet med eleven. Vi anser även att kuratorns arbetsförhållande påverkade kuratorns arbete på ett negativt sätt då uppdelning av tjänsten på flera skolor orsakar tidsbrist och att en hög arbetsbelastning påverkade deras möjligheter att arbeta förebyggande och övergripande med dessa elever. Flera utav kuratorerna upplevde att tidsbristen främst skadade eleverna då de inte hade möjlighet att ta emot dem alla gånger vilket skadade den trygghet kuratorn byggt upp.

Samtliga ansåg att det var viktigt att arbeta med självbild och identitetsutveckling men hur de valde att arbeta med det varierade från kuratorn till kuratorn. De använde sig generellt av samma eller liknande metoder i detta arbete som vid arbetet med alla typer av stöttning. De metoder som var annorlunda skilde sig däremot markant mellan de olika kuratorerna. Dessa metoder kunde vara livslinjer där eleven fick fylla i viktiga händelser själv, ambivalent övning, en punktlista vars syfte var att självbilden skulle stärkas när eleven gått igenom samtlig punkter, moraliska samtal, sociala berättelser och praktiska övningar för att träna på sociala färdigheter. Våra respondenter ansåg att det var viktigt att stärka ungdomen och

försöka omvandla svagheter till styrkor. Några utav respondenterna beskrev att ungdomar kunde använda diagnosen som skydd, att diagnosen blev deras identitet, istället för att grunda sin identitet på en mer positiv egenskap, som att exempelvis att vara bra på fotboll. Några utav kuratorerna beskrev att de fick använda sin fantasi och sina beprövade erfarenheter för att kunna nå dessa elever. Traditionella metoder fungerade inte alltid och det var viktigt att vara uppfinningsrik för att nå framgång i stöttningen. Vissa av respondenterna använde sig mycket av sitt handlingsutrymme och andra valde enligt vår upplevelse att inte använda sig av det alls. Kuratorn måste i arbetet använda sin egen omdömesförmåga och kunskap för att kunna fatta beslut kring hur de ska agera för att hjälpa individen på bästa sätt.

De resurser som ansågs finnas på skolan var kunskap, handlingsutrymme, elevhälsan (och annat samarbete med andra organisationer), samt kuratorn själv. De resurser som det var brist på var främst tiden, då samtliga respondenter upplevde att det var svårt att hinna med och vara engagerad i alla skolor deras tjänst var fördelad över utan beskrev att de främst fokuserade på den skolan som de hade huvudansvar för. De hade för många elever per kurator. De ansåg att det fanns kunskapsluckor hos väldigt många pedagoger i hur de ska hantera och bemöta elever med ADHD eller Aspergers syndrom diagnos i klassrummet. Kuratorerna var trots detta överlag nöjda med de resurser som fanns och ansåg att de klarade sig bra under de rådande omständigheterna. Denna attityd kan vara oroväckande då arbetsinsatsen kan bli medelmåttig och kuratorns krav och standard på den service denne ger kan sjunka vilket inte gynnar eleverna. Samtliga kuratorer upplevde att de hade för många elever som de var ansvariga och att arbetet blev lidande på främst småskolorna som de inte hade huvudansvaret för.

Samtliga kuratorer upplevde att deras arbete var meningsfullt och att de fyllde en funktion på skolan samt var en resurs för eleverna och lärarna. Kuratorerna ansåg att deras arbete var väldigt omväxlande och flexibelt. Det fanns upplevelser av frustration och misslyckande bland våra respondenter i vissa situationer, främst när de inte hittade en metod som fungerade. En kurator gav uttryck för att denne kände att de andra professionerna på skolan inte tog kuratorns yrkesroll på allvar och en annan upplevde sig ibland ensam i sin yrkesroll i jämförelse med exempelvis den stora lärarkåren.

Avslutande diskussion

Vi är medvetna om att studiens resultat inte kan generaliseras och de slutsatser som dragits inte kan appliceras på någon annan grupp än den urvalsgrupp som deltog i vår studie (se Bryman 2011). Personerna som deltog har endast givit uttryck för sin upplevelse och beskrivning av det arbete som dem bedrev på de skolor som de var verksamma på.

Det blev under vår undersöknings gång tydligt att handlingsutrymmet var en stor del utav kuratorns tjänst. De största begränsningarna som vi upplevde var dels organisationen, då det var den som bestämde att kuratorernas tjänst skulle vara fördelad på flera skolor och att de skulle ansvara för ett väldigt stort antal elever. Denna uppdelning av tjänsten medförde att kuratorerna upplevde tidsbrist. Här finner vi en stark koppling till Lipsky's (1980) teori. Han menar att gräsrotsbyråkraters stora arbetsbelastning många gånger leder till tidsbrist vilket stämmer in väldigt bra på våra respondenter. Det går att resonera kring hur många kuratorer som behövs och om behovet av dem någonsin går att mätta? Vi upplever att som det ser ut nu är antalet kuratorer otillräckligt då de vi har intervjuat inte har haft tid att arbeta fullt ut på alla skolor som de var ansvariga för.

Den andre begränsningen som vi upplevde var kuratorn i sig – hur den valde att arbeta, hur den prioriterade och vilken kunskap den hade som grund i sitt arbete. Utifrån de svar vi fått fram upplevde vi att flera kuratorer i vår undersökning inte gjorde mer än vad de behövde och att de i vissa fall ”skyllde” detta på organisationen. Ett exempel på detta var, som tidigare nämnts, att respondenterna upplevde tidsbrist. Även om de hade ansvar för liknande antal elever så fann vissa kuratorer vägar att ändå satsa på arbetet med elever som har ADHD eller Aspergers syndrom. Det blev för oss tydligt att kuratorns motivation blev avgörande för det arbetet som bedrevs då de förhållandevis vida ramar som yrket medför tillåter kuratorn att i stor utsträckning välja upplägg på arbetet. En eldsjäl som är väldigt engagerad kan enligt oss åstadkomma väldigt mycket mer än en som resonerar att den bara ska vara behjälplig när en situation har uppstått. Vi har resonerat om denne när samma framgångar i mötet med sina klienter och inom organisationen som den som är väldigt engagerad. Vi anser att organisationen många gånger lägger ett stort ansvar på skolkuratorn, kanske ett *för* stort ansvar. Detta kan enligt oss påverka kuratorns arbete med elever som har ADHD och Aspergers syndrom och hur dessa bemöts. Som elev kan man inte välja sin skolkurator utan är hänvisad till den som finns på skolan och dennes kunskaper. Då kuratorn är ensam om sin profession inom organisationen kan eleven inte heller välja att söka sig till någon annan på

skolan för att få den hjälp och stöttning som en kurator kan ge utifrån sina kunskaper och erfarenheter.

Vi blev förvånade över att kuratorerna inte arbetade mer med denne grupp av elever då vi fått intryck från både annan forskning och samhället i sig att antalet elever med diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom ökar. Detta var även någonting som två utav våra respondenter påtalade under intervjuerna. Vi upplevde det som konstigt att inte fler kuratorer hade utarbetat metoder i arbetet för att kunna stötta dessa elever och arbeta med deras identitetsutveckling. Vi anser att just arbetet med identitetsutveckling var någonting som många kuratorer i vår undersökning prioriterade bort. Vi frågar oss om det behövs speciella metoder för att arbeta med denna grupp av elever eller fungerar det att använda samma metoder som till övriga elever på skolan? Är det möjligt för kuratorn att använda samma metoder för samtliga elever när lärare oftast inte kan använda sig av samma undervisningsätt till alla? Flera av våra respondenter svarade att de anpassade sitt förhållningssätt när de arbetade med elever som har diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom. Vi undrar: Är detta tillräckligt eller krävs det mer?

Vi anser att vårt val av teori var passande då vi kände att vi hittade många bra kopplingar mellan den och vår empiri. Den var till stor hjälp för att ge oss en ökad förståelse om skolkuratorers arbete. Som vi märkte redan under litteratursökningen till denna uppsats saknas det mer genomgående forskning om skolkuratorns yrkesroll. Detta upplever vi som en kunskapslucka och vi anser att det behövs mer forsknings kring detta då skolkuratorn har en avgörande betydelse för det psykosociala arbetet i skolan.

Referenser

- Asker, A (2010) Diagnos för vem- Skolan eller eleven? Svenska dagbladet (2010-10-25)
http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/barn-och-unga/diagnos-for-vem-skolan-eller-eleven_5551243.svd Hämtad 2012-04-09
- Attwood, T (2000). *Om Aspergers syndrom: vägledning för pedagoger, psykologer och föräldrar*. Stockholm: Natur och kultur
- Backlund, Å (2007) *Elevvård i grundskolan: Resurser, organisering och praktik*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2007
- Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Cocker, J. K, Henry, J & McNab, W (2005) ”The School Counselor: An Essential Partner in Today’s Coordinated School Health Climate” *Guidance & Counseling* Vol. 20, nr 3-4, 102-109
- Curry, J R, Bickmore, D (2012) School Counselor Induction and the Importance of Mattering” *Professional School Counseling*; Vol. 15 Issue 3, p110-122
- Duvner, T (1998). *ADHD: impulsivitet, överaktivitet, koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber
- D-Wester, Y (2005). *Socionomen i skolan*. Stockholm: Gothia
- Frisén, A & Hwang, P (red.) (2006). *Ungdomar och identitet..* Stockholm: Natur och kultur
- Fägerblad, H (2012) *Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd i grundskola och gymnasium*. Habilitering och Hälsa (2011). Stockholms läns landsting
<http://www.publicerat.habilitering.nu/sll/opencms/item.html?itemId=7e341e90-1f9b-4aea-ba77-8145a92ae1e4>
- Isaksson, J (2009) *Spänningen mellan normalitet och avvikelser – om skolans insatser för elever i behov av särskilt stöd*. Diss. (sammanfattning) Umeå: Umeå universitet,
- Jakobsson, I (2002) *Diagnos i skolan – en studie av skolsituationer för elever med syndromdiagnos*. Diss. Göteborg: Univ., 2002

Johansson, R (2007). *Vid byråkratins gränser: om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Arkiv

Kadesjö, B (2010) *Barn som utmanar - Barn med ADHD och andra beteendeproblem*. Socialstyrelsen, Stockholm, 2010

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2010/2010-3-6>

Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Kärfve, E (2001). *Hjärnspöken: DAMP och hotet mot folkhälsan*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion

Lipsky, M (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation

Nordin-Olson, E (2010) *Barn som tänker annorlunda*. Socialstyrelsen, Stockholm, 2010

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2010/2010-3-8>

Råd och anvisningar för uppsatsarbete (2011) Socialhögskolan. Lunds Universitet.

Socialstyrelsen (2011) *Hälso- och Sjukvård. Lägesrapport*, Socialstyrelsen 2011

[http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-2-](http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-2-1/Documents/4%20V%C3%A5rd,%20omsorg%20och%20st%C3%B6d%20till%20barn%20och%20unga.pdf)

[1/Documents/4%20V%C3%A5rd,%20omsorg%20och%20st%C3%B6d%20till%20barn%20och%20unga.pdf](http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-2-1/Documents/4%20V%C3%A5rd,%20omsorg%20och%20st%C3%B6d%20till%20barn%20och%20unga.pdf)

Svensson, K, Johnsson, E & Laanemets, L (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & kultur

Ung idag 2011: en beskrivning av ungdomars villkor. (2011). Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Wrangsjö, B (2006) *Kliniska synpunkter på identitetsutvecklingen I*: Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.) (2006). *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur

Lagtext

SFS Skollagen 2010:800

Informationsbrev

Hej!

Vi är två studenter som går sjätte terminen på socionomprogrammet på Linnéuniversitet i Växjö. Vi kommer som en del av vårt examensarbete att genomföra intervjuer med kuratorer på högstadieskolor och gymnasieskolor för att få kunskap om deras arbete med ungdomar som har diagnosen AD/HD och/eller Aspergers syndrom. Vårt fokus ligger på den psykosociala miljön i skolan. Vi är intresserade av att få veta mer om hur kurators arbete kan främja dessa ungdomars välmående och identitetsutveckling. Undersökningen ingår i kursen *2SA46E - Självständigt arbete/examensarbete inom socialt arbete*.

Vi har för avsikt att intervjua 5 kuratorer som är verksamma vid högstadieskolor och gymnasium.

Intervjuerna kommer att användas som underlag för vårt examensarbete. Vi vill gärna att ni deltar i vår studie för att vi vill få del av era erfarenheter, upplevelser och kunskaper på området.

Intervjuerna kommer att spelas in och därefter transkriberas. Intervjuerna kommer att hanteras konfidentiellt och inga personuppgifter eller namn på de skolor som ni är verksamma på kommer att skrivas ut. Vi kommer att använda oss utav korta citat från det material som vi får in. Att delta i intervjuerna är frivilligt, ni får när som helst avbryta intervjun och ni har ingen skyldighet att svara på frågor ni inte vill. Intervjuerna beräknas vara cirka en timme långa.

Du tillfrågas genom detta informationsbrev att delta i vår studie och vi skulle uppskatta om ni hör av er till oss så snart det är möjligt.

Vänliga Hälsningar

Caroline Christoffersson och Sabina Mattsson

Kontaktuppgifter:

Caroline Christoffersson

Mail: caroline.christoffersson@hotmail.com

Mobil: 070-333 89 59

Handledare: Anders Giertz

Mail: anders.giertz@lnu.se

Telefon 0470-767565 eller 070-377 60 97

Sabina Mattsson

Mail: sabinamattsson@live.se

Mobil: 073-081 73 50

Intervjuguide

Kurators arbete

- Vad är din roll på skolan?
- Har du erfarenhet av arbete med ungdomar med diagnoserna ADHD och Aspergers syndrom?
- Har du kontakt / arbetar du med elever som har ADHD och eller Aspergers syndrom just nu?
- Hur ser det arbetet ut?(uppsökande/förebyggande?)
- Vilka metoder använder ni er av vid detta arbete?
- Vilka skäl har ni bakom dessa metodval?
- Arbetar ni på individnivå eller organisatorisk? (stöttning identitetsutveckling och välmående)
- Är det någon skillnad i arbetssättet när ungdomen har en diagnos i jämförelse med en som inte har?
Även om de har likande beteende.
- Vilka resurser finns på skolan för att kunna stötta och hjälpa dessa ungdomar?
- Anser du att dessa resurser är tillräckliga och relevanta?
- Saknas det några resurser som du anser borde finnas?
- Arbetar du något med deras självbild och identitetsutveckling?
- Samverkar du med andra yrkesgrupper inom skolverksamheten när det gäller ungdomar med diagnoser kring deras identitetsutveckling?
- Hur ser den samverkan ut ?
- Anser du att det finns någon konflikt vid samverkan?
- Anser du att du får tillräckligt med stöttning/hjälp från andra yrkesgrupper på skolan vid ditt arbete?
- Hur ser du på din roll i samverkansprocessen med de andra yrkesrollerna på skolan?

-(Är du initiativtagande?)
- Känner du att du har tillräckligt med kunskap om dessa diagnoser för att kunna utföra det arbete /stöttning som behövs?

- Hur förhåller du dig i ditt arbete till diagnoser?
- Vilken roll tycker du att du har vid ungdomar med ADHD och Aspergers syndroms identitetsutveckling?

Kurators upplevelser av sitt arbete

- Hur upplever du ditt arbete?
- Anser du att ditt arbete är meningsfullt? – på vilket sätt?
- Anser du att du har tillräckligt med tid för att ge den stöttning som behövs?
 - Om inte, varför?
- Upplever du att du har tillräckligt med tid och förutsättningar för att stötta och främja dessa ungdomars välmående och identitetsutveckling?
- Upplever du att en diagnos har betydelse för den ungdomens identitetsutveckling?
- Vad är du mest nöjd med vid arbetet du utför med ungdomar med diagnosen ADHD och/eller Aspergers syndrom?
- Vad är du minst nöjd med vid arbetet du utför med ungdomar med diagnosen ADHD och/eller Aspergers syndrom?
- Vilken del av ditt arbete anser du som mest väsentligt och effektivt när du arbetar för att främja ungdomar med ADHD och Aspergers syndroms välmående?
- Vilken del av ditt arbete anser du som mest väsentligt och effektivt när du arbetar för att främja ungdomar med ADHD och Aspergers syndroms identitetsutveckling?
- Upplever du att ungdomar identifierar sig med sin diagnos eller motsätter sig den?
- Hur arbetar du för att stötta dem i den processen?

